

Vlaanderen
is erfgoed

Onderzoeksrapport

Biskajersplein (Brugge, West-Vlaanderen)

Eindverslag van een toevalsvondst

Agentschap
Onroerend
Erfgoed

COLOFON

TITEL

Biskajersplein (Brugge, West-Vlaanderen)
Eindverslag van een toevalsvondst

REEKS

Onderzoeksrapporten agentschap Onroerend Erfgoed nr. 281

AUTEURS

Branco Lannoy & Jelle De Mulder

JAAR VAN UITGAVE

2023

Een uitgave van agentschap Onroerend Erfgoed Wetenschappelijke
instelling van de Vlaamse Overheid, Beleidsdomein Omgeving
Published by the Flanders Heritage Agency Scientific Institution of the
Flemish Government, policy area Environment

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER

Peter De Wilde

OMSLAGILLUSTRATIE

Overzicht van het overwelfde riool.
Copyright Onroerend Erfgoed, foto: Frederik Roelens

agentschap Onroerend Erfgoed
Havenlaan 88 bus 5
1000 Brussel
T +32 2 553 16 50
info@onroenderfgoed.be
www.onroenderfgoed.be

Dit werk is beschikbaar onder de Modellicentie Gratis Hergebruik v1.0.
This work is licensed under the Free Open Data Licence v.1.0.

Dit werk is beschikbaar onder een Creative Commons Naamsvermelding
4.0 Internationaal-licentie. Bezoek
<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/> om een kopie te zien van
de licentie.

This work is licensed under a Creative Commons Attribution
4.0 International License. To view a copy of this license, visit
<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>.

<https://doi.org/10.55465/DZRQ2705>
ISSN 1371-4678
D/2023/3241/218

////////////////////////////////////

BISKAJERSPLEIN (BRUGGE, WEST- VLAANDEREN)

Eindverslag van een toevalsvondst

////////////////////////////////////

BRANCO LANNOY & JELLE DE MULDER

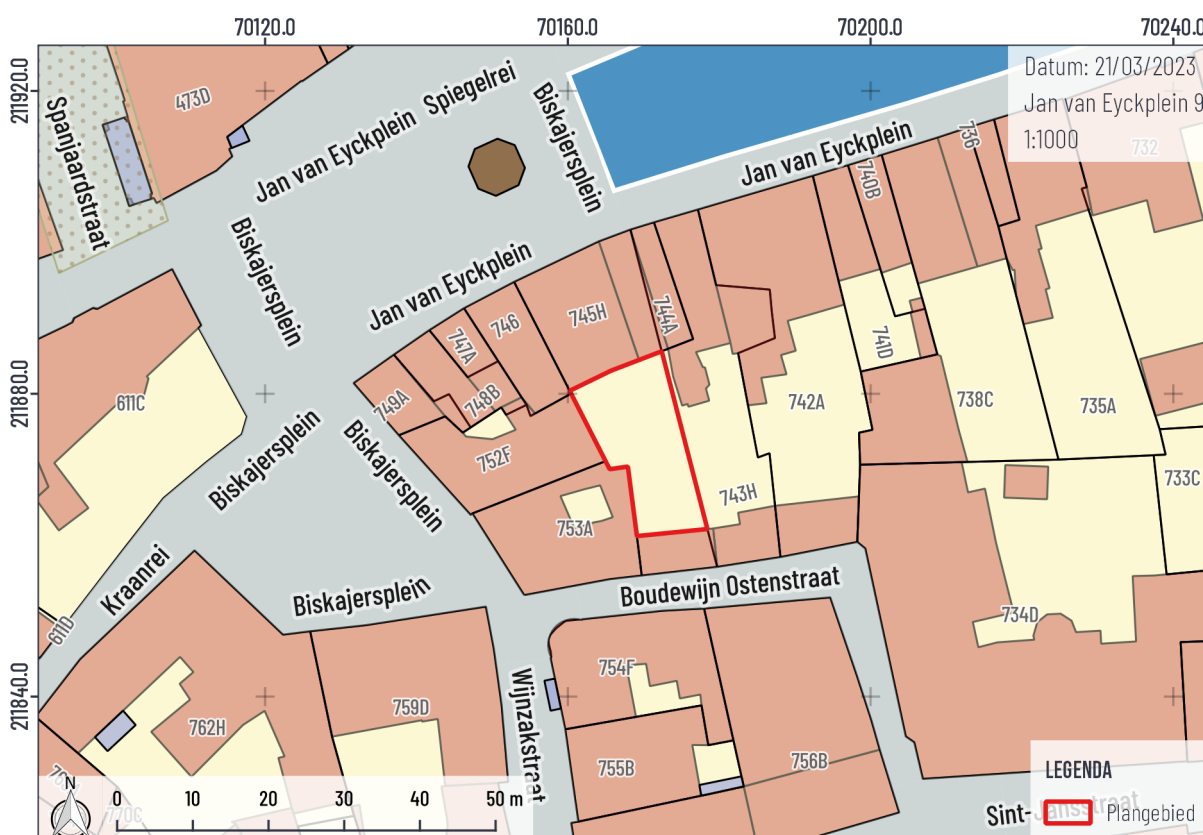
INHOUD

1	INLEIDING.....	5
2	ADMINISTRATIEVE GEGEVENS VAN HET PROJECT	8
3	DE ONDERZOEKSOPDRACHT.....	9
3.1	ALGEMENE BEPALINGEN.....	9
3.2	DE VRAAGSTELLING MET BETREKKING TOT DE ARCHEOLOGISCHE SITE	10
3.3	RANDVOORWAARDEN BIJ TOEVALSVONDSTEN	10
4	WERKWIJZE EN STRATEGIE VAN DE OPGRAVING.....	11
5	RELEVANTE VOORKENNIS EN RUIMERE CONTEXT	13
5.1	LANDSCHAPPELIJKE EN BODEMKUNDIGE CONTEXT.....	13
5.2	HISTORISCHE EN ARCHEOLOGISCHE CONTEXT.....	15
5.2.1	HISTORISCHE ACHTERGROND.....	15
5.2.2	JAN VAN EYCKPLEIN 9	15
6	BESCHRIJVING VAN DE SITE	19
6.1	BODEMKUNDIGE OPBOUW	19
6.2	SPOREN EN STRUCTUREN	21
6.3	OVERZICHT SITE.....	30
6.4	VONDSTEN EN STALEN.....	32
6.4.1	AARDEWERK	32
6.4.2	GLAS	40
6.4.3	METAAL.....	40
6.4.4	BOUWMATERIAAL.....	41
6.5	INTERPRETATIE VAN DE ARCHEOLOGISCHE SITE.....	42
6.6	SYNTHESE VAN DE KENNIS OVER DE ARCHEOLOGISCHE SITE	45
6.7	BEWARING EN DEPONERING	46
7	SAMENVATTING.....	47
8	BIBLIOGRAFIE	48
9	BIJLAGEN	49
9.1	LIJST VAN FIGUREN	49
9.2	LIJST VAN TABELLEN.....	50
9.3	LIJST VAN SPOREN.....	50
9.4	LIJST VAN VONDSTEN.....	51
9.5	LIJST VAN STALEN.....	55
9.6	LIJST VAN FOTO'S.....	55

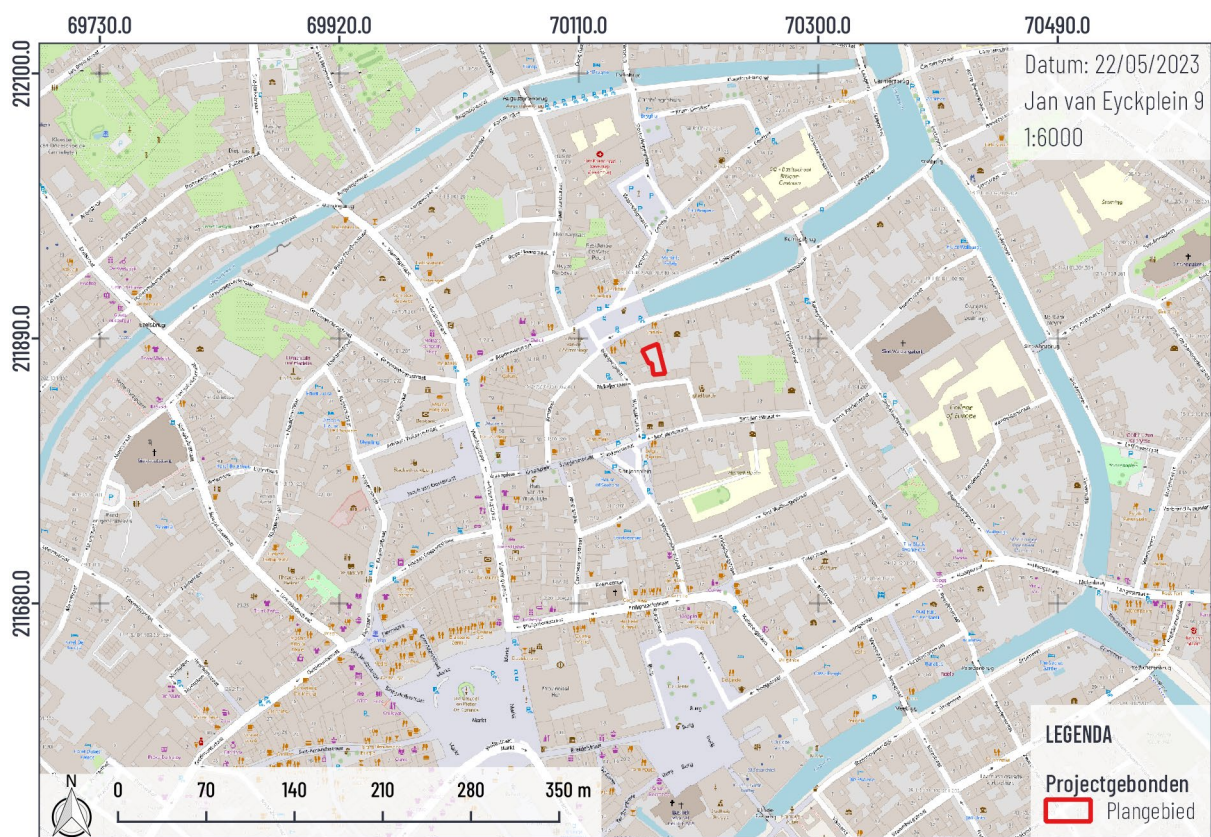
1 INLEIDING

Naar aanleiding van de herinrichting van een tuin ter hoogte van het Jan van Eyckplein 9 (referentieadres agentschap Onroerend Erfgoed: Biskajersplein 4) te Brugge werden verschillende archeologische resten aangetroffen. De structuren kwamen aan het licht bij het uitgraven van het geplande zwembad (10,5mx3,5m) centraal in de tuin. Bij aantreffen van de vondsten op 26 september 2017 werd Raakvlak op de hoogte gesteld waarna zij op 29 september 2017 een veldonderzoek uitvoerden waarbij de aangetroffen structuren werden onderzocht en geregistreerd. Vervolgens werd de rest van het zwembad aangelegd onder toezicht van de archeologen van Raakvlak waarbij de nieuw blootgelegde structuren en sporen verder werden onderzocht en geregistreerd. Op 18 oktober 2017 werd vervolgens het agentschap Onroerend Erfgoed op de hoogte gesteld van de vondst en het onderzoek.

De uitgewerkte resultaten van dit archeologisch onderzoek, de verdere verwerking van de onderzoeksgegevens en vondsten, en de interpretatie van de site binnen de ruimere historische context vormen het onderwerp van dit eindverslag.

Figuur 1: Kaart met kadastrale gegevens en aanduiding van het onderzoeksgebied (© Geopunt a).

Figuur 2. Aanduiding projectgebied op de recentste topografische kaart (© OpenStreetMap).

Figuur 3: Weergave van het projectgebied op de orthofotoreeks 2013-2015 (© Geopunt f).

Figuur 4: Recente orthofoto van het projectgebied met reeds aangelegd zwembad centraal (© Geopunt e).

(Biskajersplein, Brugge)

Terreinwerk	Raakvlak, Komvest 45, 8000 Brugge Frederik Roelens, Régy Poppe, Roland Decock
Opmetingen en aanmaak kaartmateriaal	Frederik Roelens
Tekenwerk en plannen	Branco Lannoy
Fotografie terrein en vondsten	Frederik Roelens & Branco Lannoy
Rapportage	RAAP, Begioniastraat 13, 9810 Eke, in opdracht van agentschap Onroerend Erfgoed. Branco Lannoy & Jelle De Mulder
Layout	Sylvia Mazereel (archeologisch tekenaar aOE)

2023

3.1 ALGEMENE BEPALINGEN

Een toevalsvondst dient steeds op korte termijn behandeld te worden. Hierdoor beperkt de onderzoeksoopdracht zich tot het evalueren van het bodemarchief en het *ex situ* bewaren van mogelijk archeologisch materiaal dat dreigt vernietigd te worden. Binnen de context van een toevalsvondst kan een voorafgaandelijk bureauonderzoek niet plaatsvinden. Dergelijk bureauonderzoek dat de landschappelijke, bodemkundige, historische en archeologische voorkennis van de vindplaats verzamelt, gebeurt noodzakelijkerwijze na het terreinonderzoek. Dit bureauonderzoek beperkt zich bovendien ook tot wat relevant is voor de interpretatie van de vindplaats. De resultaten zijn in dit eindverslag opgenomen.

pagina 9 van 58

3.2 DE VRAAGSTELLING MET BETREKKING TOT DE ARCHEOLOGISCHE SITE

Aangezien het hier een toevalsvondst betreft, was een vooraf bepaalde vraagstelling niet aan de orde. Het doel van het onderzoek van een toevalsvondst beperkt zich tot inzicht verkrijgen in de aard van de aangetroffen archeologische sporen en vondsten, hun datering en indien van toepassing hun relatie en fasering, alsook het *ex situ* bewaren van de vondsten die dreigen vernietigd te worden. Voor dit eindverslag is dit onderzoek uitgebreid. De resultaten van het archeologisch onderzoek zijn bestudeerd in het licht van de archeologische voorkennis van het gebied en de historische context om te komen tot een interpretatie van de site.

3.3 RANDVOORWAARDEN BIJ TOEVALSVONDSTEN

De randvoorwaarden noodzakelijk voor het onderzoek van een toevallsvondst worden beschreven in artikel 5.1.4. van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013: *‘De zakelijkrechthouder, de gebruiker en de vinder moeten tot de tiende dag na de aangifte de archeologische artefacten en hun vindplaats in onveranderde toestand bewaren, de archeologische artefacten en hun context tegen beschadiging of vernieling beschermen, de archeologische artefacten en hun context toegankelijk maken voor onderzoek door het agentschap’.*

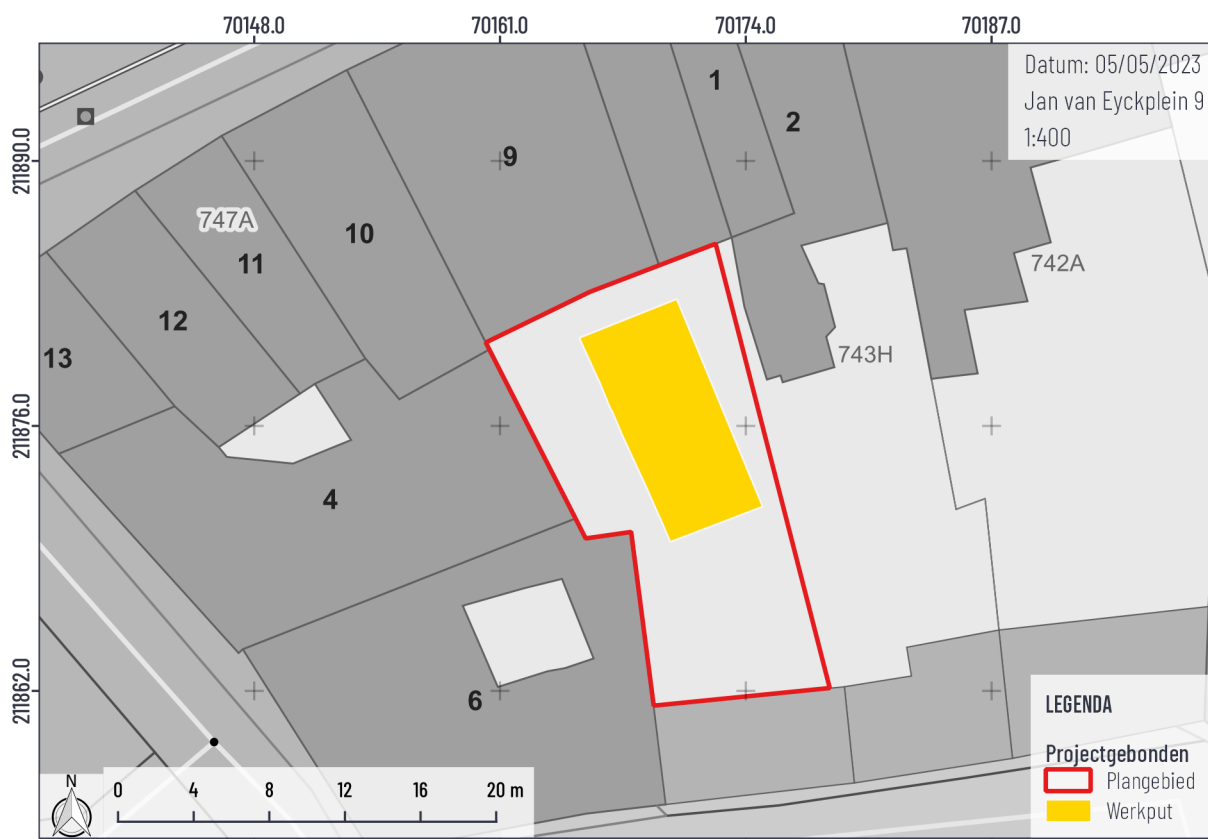
Voor deze toevalsvondst in kwestie werd het veldwerk, zo kort mogelijk na het aantreffen van de toevalsvondst uitgevoerd door Raakvlak. Er werd daarbij een analyse opgemaakt die uitwees dat de resten niet *in situ* verder konden worden bewaard. Vandaar dat een uitgebreide registratie van de aangetroffen structuren gebeurde en het verdere verloop van de graafwerken ter plaatse werd opgevolgd door Raakvlak.

4 WERKWIJZE EN STRATEGIE VAN DE OPGRAVING

Het veldwerk werd uitgevoerd op 29 september 2017 door Frederik Roelens (veldwerkleider, Raakvlak), Régy Poppe (Raakvlak), en Roland Decock (Raakvlak, erkend metaaldetectorist). Tijdens het terreinwerk werd vooral de focus gelegd op het registreren van de aangetroffen archeologische resten bij het machinaal uitgraven van het zwembad (max 1,95m diepte). Hiervoor werden structuren handmatig opgekuist en geregistreerd op basis van foto's en schetsen. Een andere belangrijke stap in de registratie vormde het inmeten en beschrijven van de aangetroffen sporen en structuren aan de hand van veldbeschrijvingen en inmeetwerk via een zgn. totaalstation. Aangezien de structuren niet *in situ* bewaard konden blijven werden deze na het registreren uitgebroken. Ter aanvulling op het onderzoek van de uitgegraven zone, werd 1 manuele boring geplaatst om een inzicht te krijgen in de ondergrond ter hoogte van het projectgebied. Deze boring werd geplaatst met een edelmanboor diameter 7cm, waarna op diepere niveaus door de hoge grondwaterstand werd overgeschakeld op een gutsboor diameter 3cm.

Figuur 5: Overzicht van de werkput op maximale diepte (© Raakvlak).

Figuur 6: Kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied en de werkput op het GRB (© Geopunt d).

5 RELEVANTE VOORKENNIS EN RUIMERE CONTEXT

5.1 LANDSCHAPPELIJKE EN BODEMKUNDIGE CONTEXT

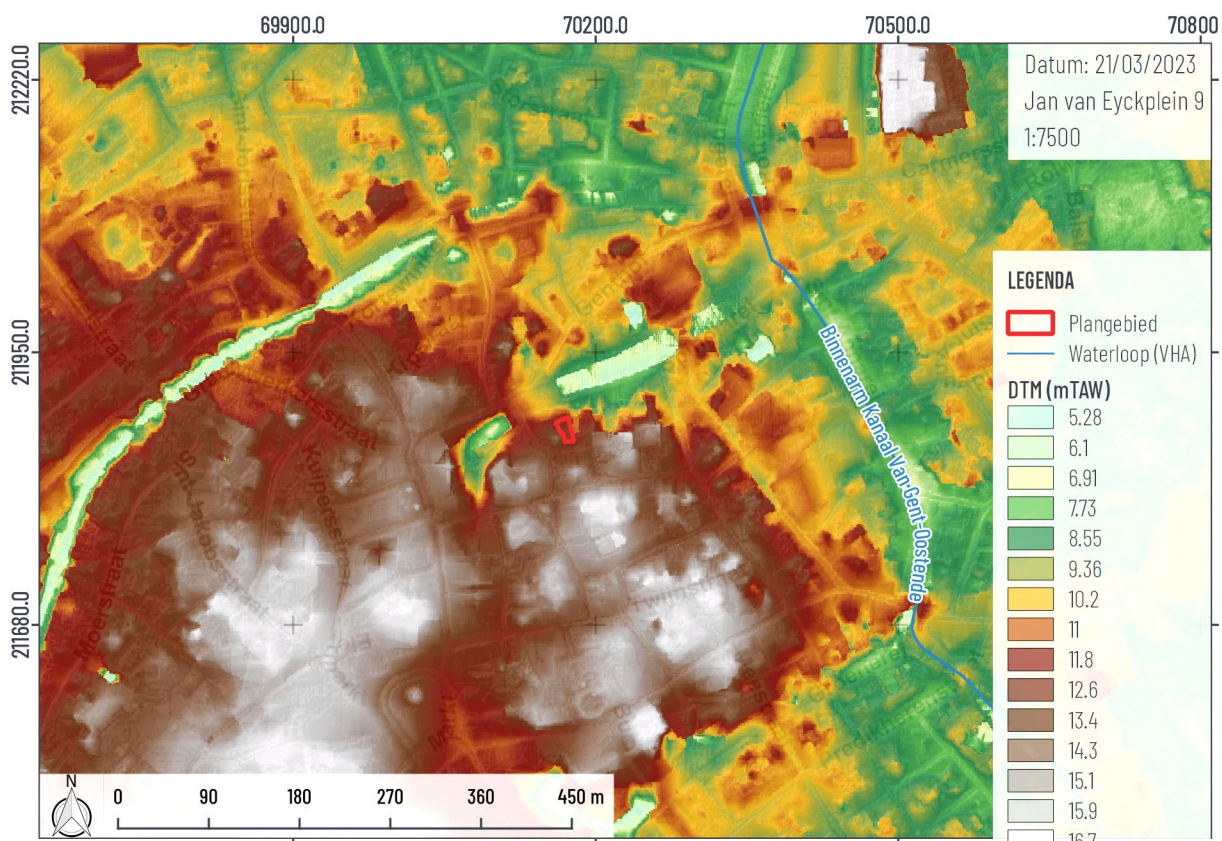
De toevalsvondst werd gemeld bij graafwerken in de tuin ter hoogte van het Jan van Eyckplein 9, in het centrum van de stad Brugge. De centrale open tuin is omgeven door gebouwen die direct grenzen aan het stratennet. Ten noorden sluit het perceel aan op het Jan van Eyckplein en de Spinolarei. In het oosten bevindt zich het Biskajersplein dat via de zuidwaarts lopende straten direct verbonden is met de Burg. In het zuiden grenst het perceel aan de Boudewijn Ostenstraat. In het westen grenst het perceel aan een grote bebouwde zone die begrensd wordt door de Engelsestraat (figuur 7).

De site bevindt zich pal in het oude historische centrum van Brugge. Kijkend naar de ruimere landschappelijke ligging is de site gelegen op de pleistocene dekzandrug gelegen tussen Gistel-Oudenburg-Brugge-Maldegem die de grens vormt tussen de zandstreek en de kustpolders (figuur 9). Meer in detail kijkend naar de landschappelijke ligging kan gesteld worden dat Brugge op 3 hoger gelegen zandruggen is gelegen in de vallei van de Reie, die zich insnijdt in deze dekzandrug.¹ De Reie stroomt verder noordwaarts waar ze via een netwerk van kanalen in de Noordzee uitmondt. Kijkend op de bodemkaart staat het centrum van Brugge als OB aangeduid. Het gaat om niet gekarteerde bodems wegens bebouwing. Op basis van de boorgegevens kan echter gesteld worden dat de bodem bestaat uit zandgrond, die vooral doorheen de middeleeuwen en post-middeleeuwen verder opgehoogd werd.

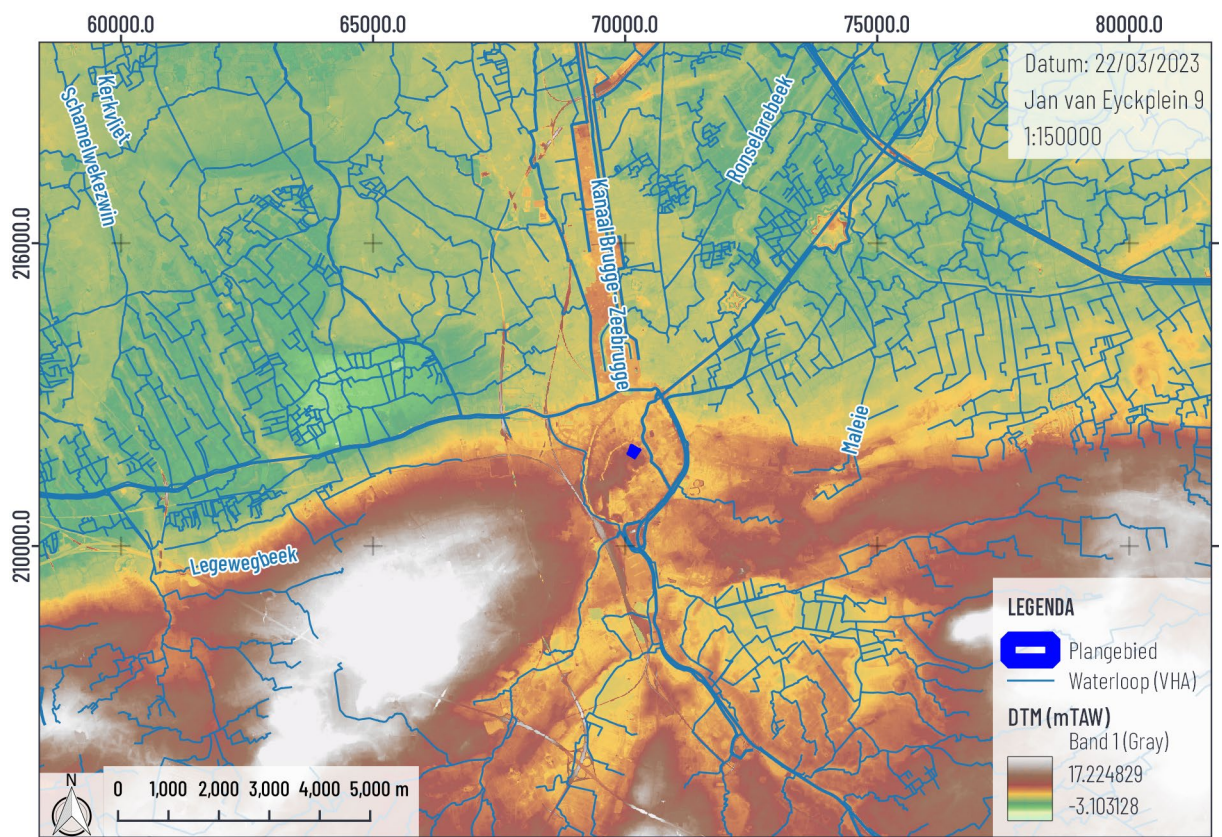

Figuur 7: Overzichtskartaal met aanduiding van het plangebied (© Geopunt d).

¹ Inventaris Onroerend Erfgoed 2023a.

Figuur 8: Detail van het projectgebied aangeduid op het DTM (© Geopunt c).

Figuur 9: Overzicht van het projectgebied aangeduid op het DTM (© Geopunt c).

5.2 HISTORISCHE EN ARCHEOLOGISCHE CONTEXT

Gezien het hier een toevalsvondst betreft waarbij het historisch en archeologisch kader pas na het terreinwerk kon worden onderzocht, beperkt dit onderzoek zich logischerwijze tot de historische en archeologische context relevant voor deze vindplaats. Voor het betrokken perceel en zijn directe omgeving zijn geen archeologische gegevens voorhanden. Wel kan er op basis van historische gegevens en kaartmateriaal een goed beeld gevormd worden van de middeleeuwse en post-middeleeuwse ontwikkelingen op het perceel.

5.2.1 Historische achtergrond

Hoewel de oudste aanwijzingen voor een nederzetting ter hoogte van Brugge stammen uit de romeinse tijd, is vooral de middeleeuwse ontwikkeling van de stad een belangrijk gegeven. De ontwikkeling van een handelsnederzetting naar een verstedelijkte kern deed zich vooral voor tussen de 9de en 11de eeuw. Belangrijk in deze vroege kern was daarbij het oprichten van de burg als een machtscentrum van de Graaf van Vlaanderen Arnulf I. De locatie van de toevalsvondst, gelegen net ten noorden van de Burg, kwam zo reeds in deze periode binnen de stadskern te liggen.² In de 12de en 13de eeuw groeit de stad vervolgens verder uit tot een echte handelsmetropool. Met de aanleg van een eerste omwalling in de 12de eeuw komt de locatie van de toevalsvondst nu ook binnen de eerste omwalde kern te liggen. Doorheen de 13de eeuw focust de Brugse handel zich steeds meer op maritieme handel waardoor ook het handelscentrum zich verplaatst. Hiermee komt het projectgebied nu pal in het handelscentrum van de stad te liggen nabij de haveninfrastructuur aan de Spiegelrei. Dat in deze periode de locatie van de toevalsvondst reeds bebouwd en in gebruik moet zijn geweest is hoogstwaarschijnlijk.^{3,4} De steeds groter wordende stad bloeit verder tot in de late 15de eeuw, waarna een geleidelijke achteruitgang van de stad wordt ingezet.

Vanaf deze periode verandert er dan ook niet veel meer aan het stadsbeeld. Dit gegeven is ook op te merken in de iconografische bronnen. Vanaf de 16de eeuw verschijnen voor Brugge namelijk de eerste kaarten. Deze geven een goed beeld van het uitzicht en ontwikkelingen van de stad en op de omgeving van het projectgebied tot aan de hedendaagse tijd.

Verder kijkend naar de ontwikkelingen die de stad doormaakt, is de verdere verstening van de vroegere houten huizen en constructies een interessant gegeven. Deze verstening diende grotendeels als bescherming tegen uitslaande branden in de stad. Daarnaast veranderde het uitzicht van de stad ook nog aan het begin van de 17de eeuw met de omvorming van de omwallingen tot een gebastioneerde vestiging. In de 17de eeuw wordt Brugge ook terug met de zee verbonden door het nieuw aangelegde kanaal Brugge-Oostende. Dit gegeven zorgt terug voor een kleine bloei in de stadseconomie en bevolkingsaantallen. Dergelijke investeringen in de stadeconomie zorgen ook voor een bloeiende situatie in de 18de-eeuwse stad.⁵ In de 19de en 20ste eeuw kent de Brugse economie en het stadsuitzicht een trage maar onomkeerbare modernisering. Voor de omgeving van het projectgebied verander hierdoor echter opnieuw weinig. Enkel de aanleg van het Jan van Eyckplein ten noorden van het projectgebied is een ingrijpende verandering.⁶

5.2.2 Jan van Eyckplein 9

Dieper ingaand op de data die voorhanden zijn voor het perceel ter hoogte van de toevalsvondst behoort de tuin tot de bebouwing aan het Jan van Eyckplein 9. De bestaande bebouwing op de

² Cherretté *et al.* 2011; Inventaris Onroerend Erfgoed 2023a.

³ Cherretté *et al.* 2011.

⁴ Inventaris Onroerend Erfgoed 2023a.

⁵ Inventaris Onroerend Erfgoed 2023a.

⁶ Inventaris Onroerend Erfgoed 2023a.

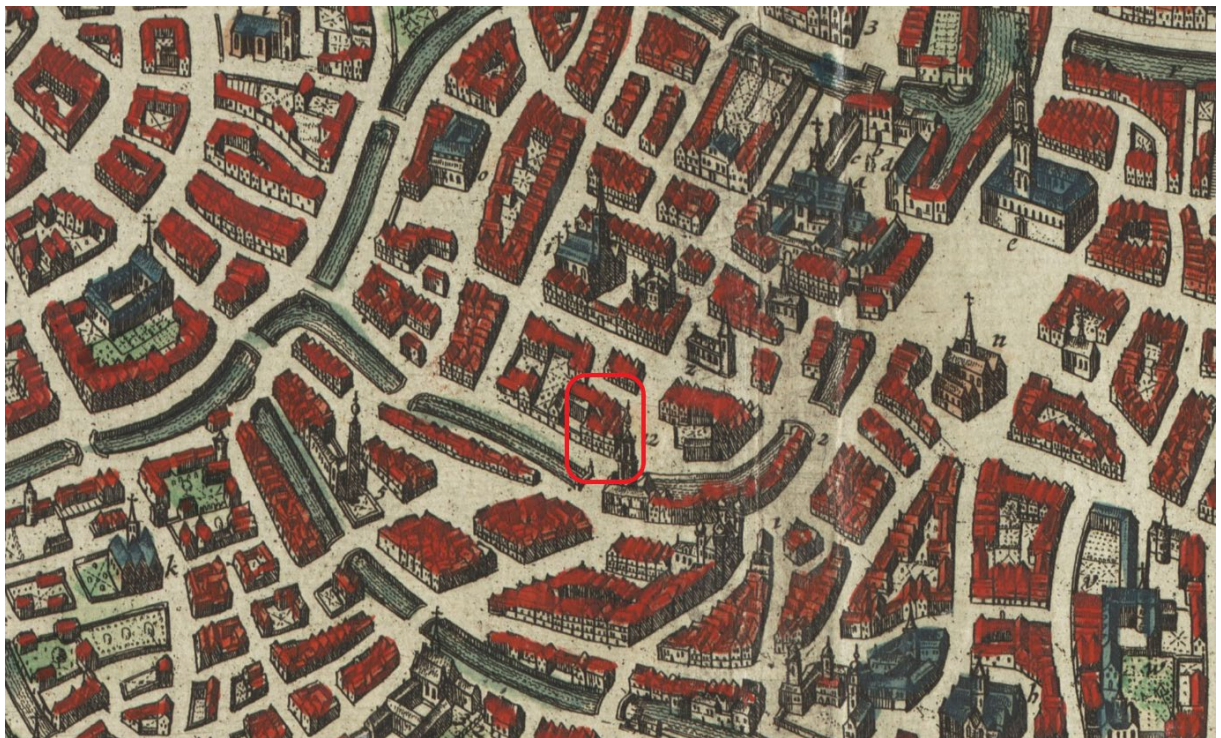

percelen bestaan uit samengestelde stadwoningen die teruggaan op de 17de-eeuwse bebouwing.⁷ Kijkend naar historisch kaartmateriaal is de oudste beschikbare bron de kaart van Marcus Gerards uit 1562 (figuur 10). Hierop is reeds bebouwing aanwezig aan de straatzijden van het perceel en kan ook de binnentuin of open ruimte al worden waargenomen. Op het 17de-eeuwse kaartmateriaal is zo goed als geen enkele verandering op te merken ter hoogte van de betrokken percelen. Op de Ferrariskaart uit 1777 is opnieuw een open plek aanwezig tussen de dichte bebouwing rondom het perceel van de toevalsvondst (figuur 12). Voor de situatie in het midden van de 19de eeuw geeft de Popp-kaart (1842-1879) een goed zicht op de situatie (figuur 13). Hier is reeds grotendeels de huidige situatie in detail weergegeven, waarbij er wel nog een schuine uitbouw aanwezig is in een het westelijke deel van de tuinzone. Voor de 20ste eeuw zijn kaarten als luchtfoto's ter beschikking die een beeld geven van het onderzoeksgebied (figuur 3, figuur 4, figuur 14). Hieruit is op te maken dat de binnentuin in deze periode volledig tot de huidige situatie ingericht werd.

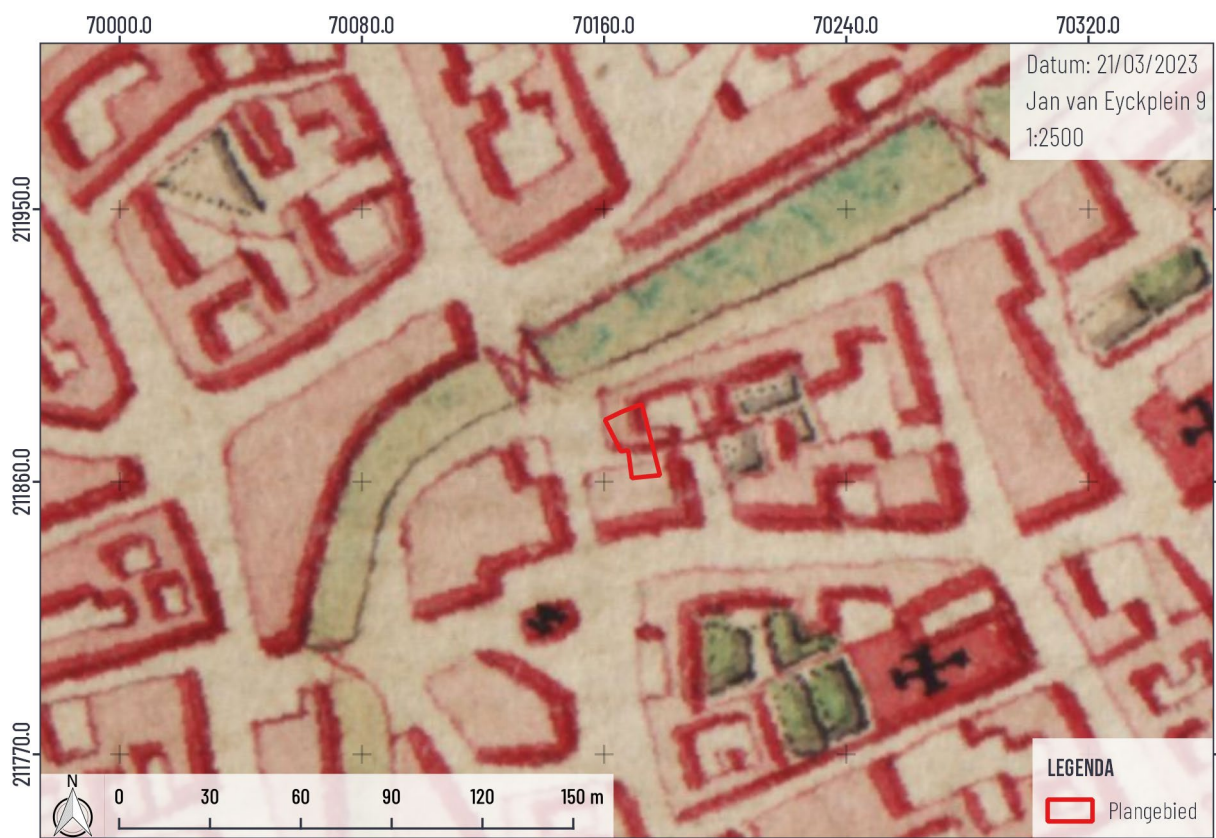

Figuur 10: Uitsnede uit de kaart van Marcus Gerards uit 1562 (© Rijksarchief Brugge a).

⁷ Inventaris Onroerend Erfgoed 2023b.

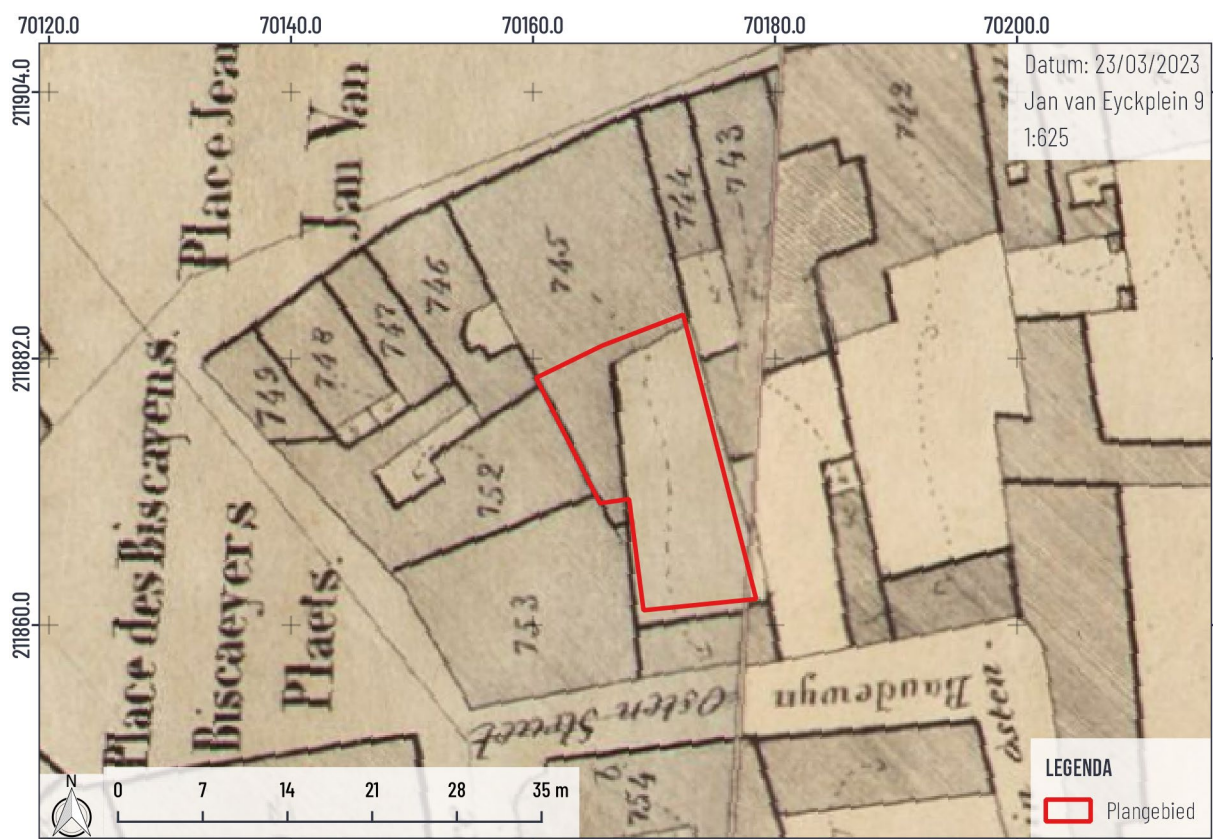

Figuur 11: Uitsnede uit de kaart “*Brugae, Flandricarum Urbium Ornamenta*” uit 1572-1612 (© Rijksarchief Brugge b).

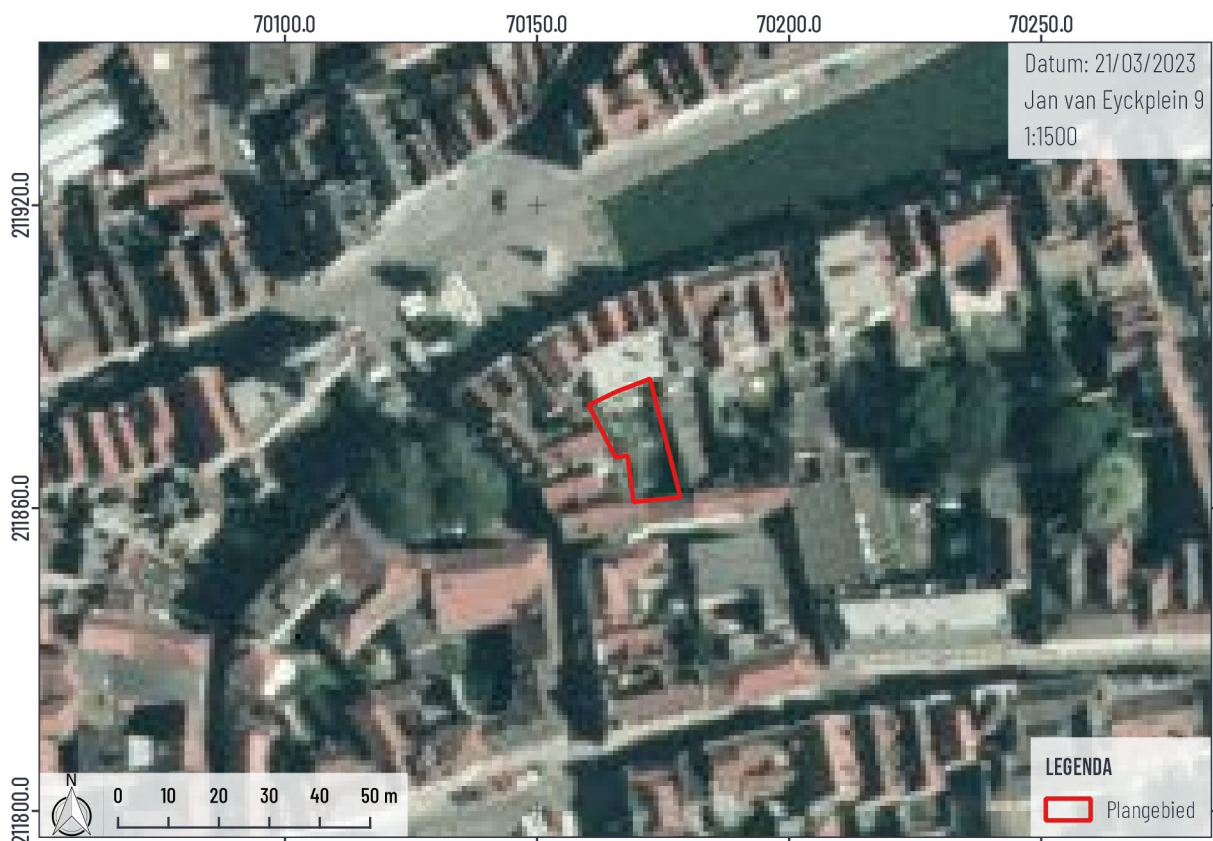

Figuur 12: Detail van de Ferrariskaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (© Geopunt a).

Figuur 13: Detail van de Popp-kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (© Geopunt b).

Figuur 14: Luchtfoto (1979-1990) met projectie van het plangebied (© Geopunt g).

6 BESCHRIJVING VAN DE SITE

Bij graafwerken voor de aanleg van een zwembad in de stadstuin van het Jan van Eyckplein 9 werd in september 2017 een toevalsvondst opgemerkt en gemeld. Specifiek ging het initieel om wat muurwerk dat zich direct onder het huidige loopvlak bevond. Bij de verdere begeleiding van de werkzaamheden kwam vervolgens meer muurwerk boven en werden ook de restanten van een ouder rioleringsysteem blootgelegd.

De aangetroffen resten bevonden zich allen tegen de noordnoordwestelijke rand en de westzuidwestelijke rand van de rechthoekige werkput. Enkele sporen liepen verder door in het vlak centraal in de werkput. In kader van de werkzaamheden werd tot op een maximale diepte van 195cm -mv gegraven. Om een beter inzicht te krijgen in de dieper gelegen lagen werd daarom ook centraal aan de noordnoordwestelijke zijde een boring geplaatst.

6.1 BODEMKUNDIGE OPBOUW

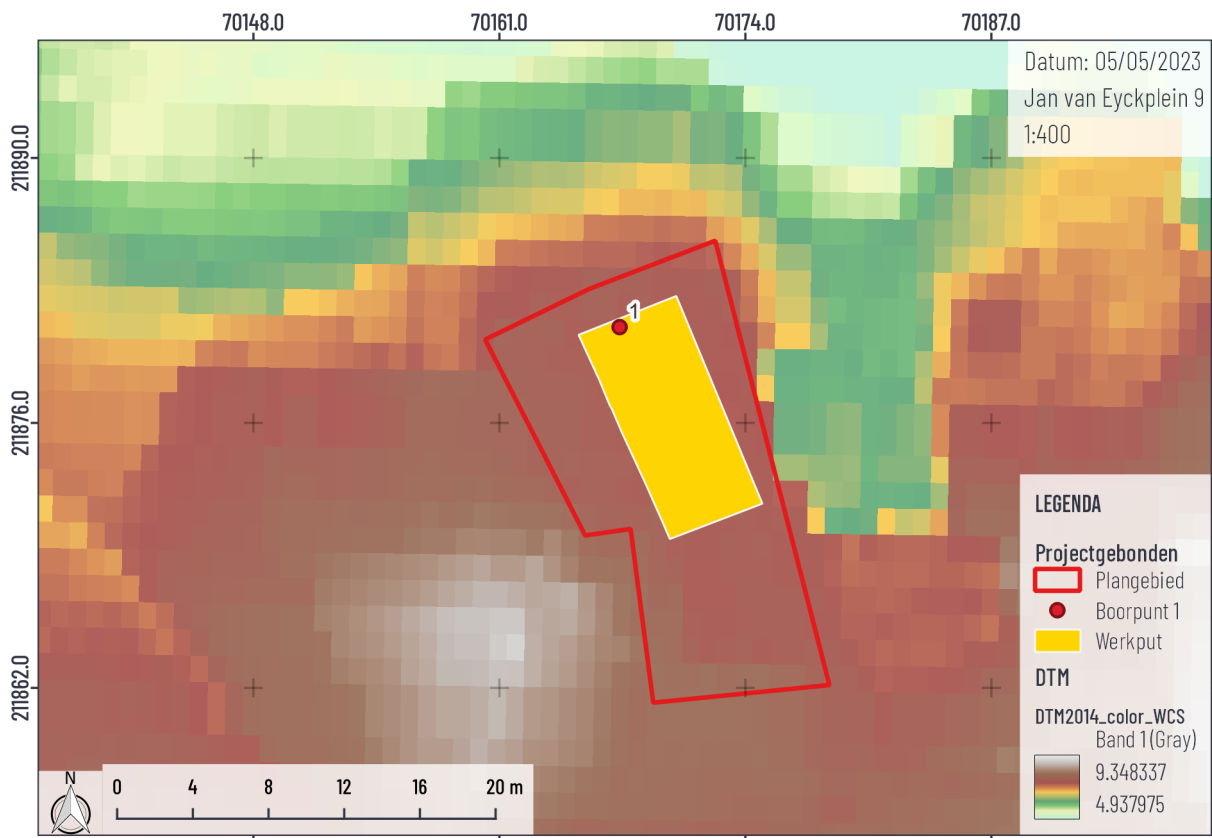
Op de bodemkaart staat het projectgebied weergegeven als bebouwde zone, waardoor er geen data voorhanden zijn omtrent de precieze bodemopbouw. Uit waarnemingen in de werkput zelf kan worden opgemaakt dat de bovenste 195cm in het noordelijke deel van de put van de bodem bestaat uit verschillende donker grijsbruine zandige pakketten, waarin heel wat bouwpuin en schervenmateriaal is terug te vinden. Deze bovenste lagen worden daarbij doorsneden door recente leidingen. Voor een datering van de bovenste pakketten kan algemeen gesteld worden dat deze in verschillende fasen tot stand kwam tussen de 17de en 20ste eeuw (figuur 15).

In het zuidelijke deel van de werkput bestaat de bovenste 70cm-mv uit een donkerbruine zandige laag die als een 18de-20ste-eeuwse tuinlaag kan geïnterpreteerd worden. Daaronder bevindt zich een los pakket van bruinig zandig materiaal met een inmenging van heel wat bouwpuin. Deze laag bevindt zich tussen de 70 en 165cm-mv (figuur 16).

Figuur 15: Zicht op het noordelijk profiel van de werkput (© Raakvlak).

Figuur 17: Aanduiding van de geplaatste boring tegenover, geplaatst op het DTM (© Geopunt c).

6.2 SPOREN EN STRUCTUREN

Spoor 1 bestaat uit een slordig gemetste funderingsmuur met oost-westelijke oriëntatie. De muur is opgetrokken in een mix van rode, roze en gele bakstenen met wisselende formaten waaronder 21x9,5x5,5cm; 20x9,5x5cm en 21x9x5cm. De mortel bestaat uit een harde beige kalkmortel. De muur is over de lengte van ongeveer 3 m bewaard en is 1 gestrekte steen breed. Aan beide zijden wordt de muur afgesneden door recentere verstoringen (leidingen). De funderingsmuur is op zijn hoogst 9 baksteenlagen bewaard (ongeveer 60cm) (figuur 18).

In lijn met S1, tussen S1 en de putrand, loopt ook de bakstenen muur S2. Deze muur zit grotendeels buiten de put maar duikt kort op in de zone tussen S1 en het terras. S2 is gelegen tegen S1 maar ondanks de gelijke oriëntatie en opbouw behoren de twee muren duidelijk tot een verschillende bouwphase aangezien er een naad zit tussen de twee structuren. S2 loopt daarbij ook minder ver door in de oostelijke richting en lijkt op een gegeven punt uitgebroken of te eindigen. In opbouw is S2 een bakstenen muur met een bewaarde lengte van 192cm, opgetrokken uit rode en gele bakstenen die met witte kalkmortel zijn vastgelegd. De muur kan op basis van de overhangende stenen van S1 als ouder dan S1 worden gezien (figuur 18).

Kijkend naar een datering van beide muren kan deze op basis van de gebruikte bouwmaterialen en de stratigrafie, gedateerd worden in een 17de – vroege 19de-eeuwse bouwphase. Vermoedelijk maken de muren deel uit van het diep op het achtererf liggend bouwblok zoals het wordt weergegeven op het 19de-eeuws kaartmateriaal, of een vroegere voorloper hiervan.

////////////////////////////////////

Figuur 18: S1 en S2 bij het aanleggen op het eerste niveau (© Raakvlak).

Figuur 19: Zicht op S1 met links onder de aansluiting op S3 (© Raakvlak).

Bijna haaks liggend op S1 en S2 bevindt zich een dieper gelegen restant van een funderingsmuur S3. Deze muur werd duidelijk deels uitgebroken en is door de gebrekkige bewaring moeilijk in relatie te

////////////////////////////////////

S4 is een massieve rechthoekige structuur in baksteen die in de lengte noordwest-zuidoost georiënteerd is. Het muurwerk is door recentere verstoringen deels beschadigd op de enige hoek die volledig in de put ligt. Op de noordoostelijke rand van het muurwerk is de muur deels ingewerkt op de oudere muur S3 (figuur 22). Een duidelijke naad is wel te zien tussen beide muren. De volledige diepte van S4 kon niet worden bepaald. Wel is te zien dat de muur ter hoogte van het riool (S5) nog zeker 10 baksteenlagen dieper onder het vlak doorloopt (ongeveer 70cm). Boven het vlak is de muur 19 steenrijen hoog (ongeveer 1,35m). De minimale hoogte van het bewaarde muurwerk van S4 is dus samen 29 steenlagen van 195cm hoog (figuur 24). Het muurwerk zelf bestaat uit gele, roze en rode bakstenen die met een harde witte kalkmortel zijn vastgelegd. Op de bovenkant van de structuur is een recentere cement laag aangebracht (figuur 23). De aard van de structuur is moeilijk vast te stellen op basis van het uitgevoerde onderzoek. Mogelijk gaat het hier om een soort kelderstructuur of gemetste put. De structuur was vermoedelijk een deel van de noordelijke bouwmassa zoals zichtbaar op de Popp-kaart. In lijn met deze interpretatie dateert de structuur vermoedelijk tussen het eind van de 17de eeuw en de vroege 19de eeuw. De recentere cement laag die op de bovenkant van de structuur is aangebracht dateert dan weer uit de 19de eeuw tot vroege 20ste eeuw.

Figuur 24: Zicht op S4 en de beschadigde hoek (© Raakvlak).

Tegen de westelijke putrand loopt een noordwest-zuidoost georiënteerde riool S5 (figuur 27, figuur 29). Deze structuur bestaat uit drie verschillende delen waarbij één deel van het riool een bakstenen gewelf heeft en de andere zijn afgedekt door natuurstenen platen (figuur 25). In totaal is het riool bewaard over een lengte van bijna 6 meter. De breedte bedraagt ongeveer 95cm. Op het diepste punt, aan het zuidelijke uiteinde van het overkapte deel, bevindt de bodem van het riool zich 90cm onder de natuurstenen dekplaten en 110cm onder de bovenkant van het gewelf. Dieper ingaand op de opbouw van het riool zijn de wanden en bodem volledig in roze, rode en gele baksteen opgetrokken. De wanden zijn 1 gestrekte steen breed. De natuursteen dekplaten zijn duidelijk recuperatiemateriaal en bestaan uit stukken van Doornikse kalksteen en Balegemse zandsteen. Ook de bakstenen hebben verschillende formaten en lijken door elkaar te zijn gebruikt. Op sommige plaatsen zijn eveneens stukken daktegels gebruikt in de afwerking van de structuur. Interessant is wel dat de bakstenen die gebruikt werden in het zuidelijke deel opmerkelijk dunner zijn en veel homogener rood van kleur. Dit heeft vermoedelijk te maken met de bouw of verbouwen van het riool in verschillende fasen, wat ook de afwisseling tussen dekstenen en gewelven kan verklaren. Algemeen gesteld kan de aanleg en het verbouwen van het riool vermoedelijk tussen de late 14de en eerste helft van de 16de eeuw gedateerd worden. De uiteindelijke opvulling van het riool kan op basis van het vondstmateriaal uit de vulling in het laatste kwart van de 16de eeuw en de 1ste helft van de 17de eeuw geplaatst worden. In een latere fase wordt het riool aan het noordelijke uiteinde afgesneden door de aanleg van muur S4. Een structuur die stratigrafisch dus zeker jonger is en werd gebouwd na het uit gebruik raken van het riool, vermoedelijk in de loop van de 17de eeuw. Door de haakse oriëntatie van het riool S5 op de Spiegelrei, kan verondersteld worden dat deze in oorsprong waarschijnlijk verder liep in noordelijke richting en uitmondde in de Spiegelrei.

Figuur 29: Detail de zuidelijke aanzet tot het gewelf (links) en de noordelijke aanzet (recht). Bemerkt de twee verschillende bouwstijlen op tussen de twee uiteinden(© Raakvlak).

Aan het zuidelijke uiteinde van het riool S5 lijkt een aansluiting aanwezig te zijn met een ander rioolsegment (S9), dat onder een schuine hoek aansluit op S5 (figuur 30). De precieze opbouw en oriëntatie van het riool is moeilijk te achterhalen omdat deze zich nog volledig onder de grond bevindt buiten de werkput. Enkel via een gat in het oostelijk profiel is een opening op te merken waardoor er bakstenen gewelven te zien zijn. Op basis van het zichtbare gedeelte lijkt het riool een noordwest-zuidoostelijke oriëntatie te hebben. Hoe de aansluiting tussen beide riolen precies was uitgewerkt is moeilijk te achterhalen door de gebrekkige bewaring van dit deel van de structuren. Op basis van enkele bewaarde baksteen structuren (S8) lijkt er rond de aansluiting wel enige herwerking te zijn geweest van het riool S5. Het is waarschijnlijk dat beide riolen zeker voor een tijd samen actief waren en zo ook ruwweg uit dezelfde periode dateren. Vermoedelijk zijn ze wel niet gelijktijdig opgetrokken maar hebben verschillende fasen en of verbouwfasen geleid tot de structuren en hun onderlinge samenhang zoals deze nu nog bewaard is.

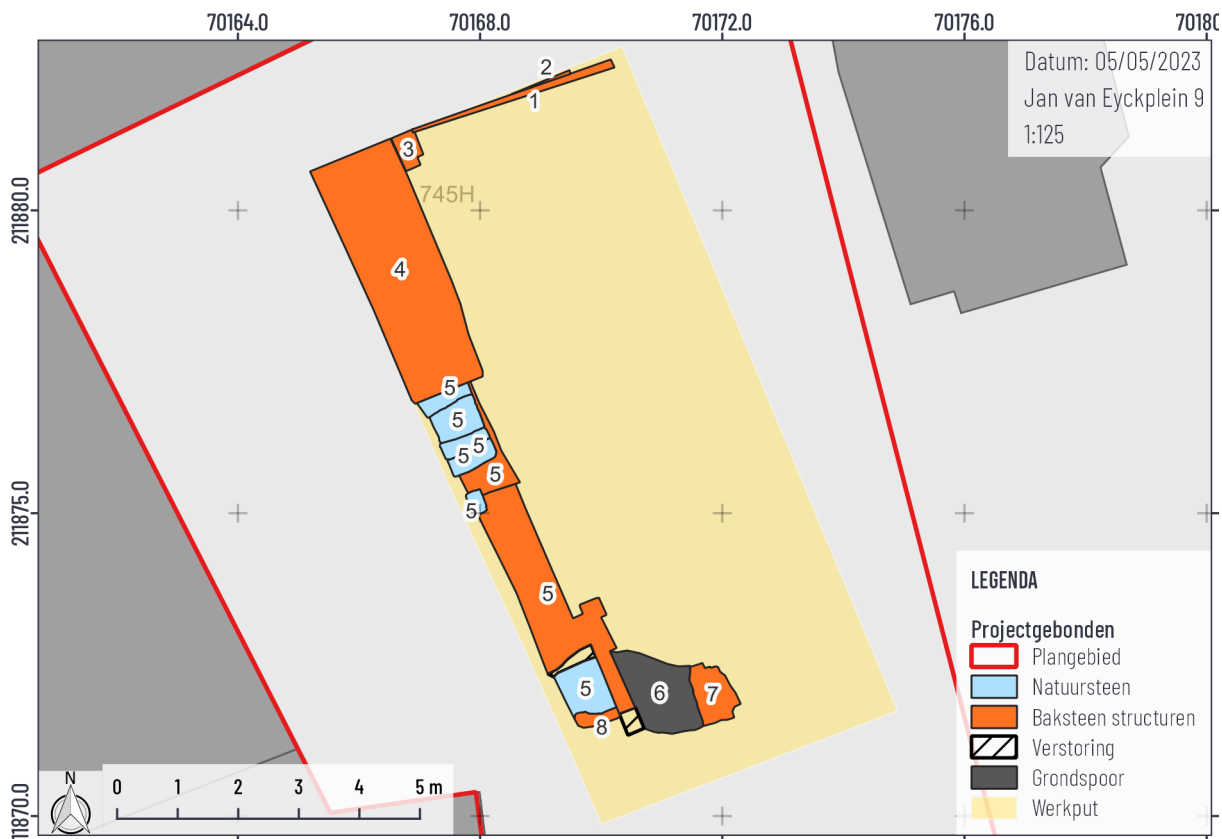
6.3 OVERZICHT SITE

////////////////////////////////////

De recentere cement laag die op de bovenkant van de structuur is aangebracht dateert dan weer uit de 19de eeuw tot vroege 20ste eeuw.

In de zuidelijke helft van de put bevinden zich vervolgens de 2 rioleringen S5 en S9. Het riool S5 kent een noord-zuid verloop. De aanleg van en het verbouwen van het riool S5 dateren vermoedelijk tussen de late 14de en eerste helft van de 16de eeuw. De uiteindelijk opvulling van het riool kan op basis van vondstmateriaal in de vulling geplaatst worden in het laatste kwart van de 16de eeuw en de eerste helft van de 17de eeuw. In een latere fase wordt het riool aan het noordelijke uiteinde afgesneden bij de aanleg van de structuur S4. Het tweede riool S9, die met een noordwest-zuidoost lopende oriëntatie schuin aansluit op S5, bevindt zich volledig onder de grond buiten de werkput. Ter hoogte van de aansluiting van beide rioleringen werden duidelijke herwerkingen opgemerkt rond de riolering S5 in de vorm van het fragmentair bewaard metselwerk S8. Het is waarschijnlijk dat beide rioleringen zeker voor een tijd samen actief waren en zo ook ruwweg uit dezelfde periode dateren. Vermoedelijk zijn ze wel niet gelijktijdig opgetrokken (figuur 33).

Een laatste archeologisch belangrijk gegeven is de bodemkundige opbouw die werd afgelezen uit een boring geplaatst in het noordelijk deel van de werkput en aangevuld werd met waarnemingen in het profiel van de put. Op basis van de gegevens kan opgemaakt worden dat de natuurlijke bodem bestaat uit verschillende zandlagen die vanaf 328cm-mv aanvangen. Daarboven bevindt zich een laag die als een oeverlaag van de nog niet volledig gekanaliseerde Reie kan geïnterpreteerd worden. Deze laag is vervolgens afgedekt door een oude leeflaag, en verder opgehoogd doorheen de late middeleeuwen en post-middeleeuwen door een meer puinrijk bruin zandig pakket. Op sommige plaatsen is een duidelijke tuinlaag op te merken die de top van het bodemprofiel bepaalt. Interessant in dit bodemprofiel is de aanwijzing voor een oude oeverlaag die samen met de gekende historische kaarten en bronnen wijst op de locatie van de site in de directe nabijheid van de Reie en de haveninfrastructuur aan de Spiegelrei. Deze haveninfrastructuur werd reeds in de volle middeleeuwen uitgebouwd.

Figuur 33. Overzichtsplan van alle sporen per aard (© Geopunt e).

6.4 VONDSTEN EN STALEN

Bij het archeologisch onderzoek werden in totaal 51 vondstencontexten ingezameld en 6 grondstalen genomen (zie 9.6). Deze vondstencontexten kregen tijdens het veldwerk gedeeltelijk vnr.s, waarna de overige vondsten bij de verwerking een nummer werd toegekend. De vondsten kennen een voorlopige bewaring in Het Onroerenderfgoeddepot De Pakhuizen (Komvest 45, 8000 Brugge) in afwachting van een definitieve deponering in ditzelfde depot. De genomen stalen worden hier eveneens tijdelijk bewaard en toegankelijk gesteld voor eventueel verder onderzoek. Onder de voorlopige deponering in het erfgoeddepot zijn de vondsten en stalen opgeslagen in 6 dozen met projectcode BR17JVE. Tijdens de vondstverwerking door RAAP bleek het voor een reeks vondsten opportuun om bijkomende vnr.s uit te delen. Het gaat om de vnr.s vanaf 101. Ze worden doorheen de tekst en vondstenlijst ook aangeduid met een asterix (*) naast het nummer. De vondsten met een nummer lager dan 101 werden na afloop van het veldwerk door Raakvlak uitgedeeld.

De meeste vondsten werden gerecupereerd bij het manueel vrijleggen van de sporen en dit voornamelijk ter hoogte van de riolering (S5). Zo kunnen vele van de vondsten gelinkt worden aan een opvullingsfase van het riool. Een klein deel van het vondstmateriaal werd vervolgens gerecupereerd uit de sporen en de grondlagen die zich rondom de vele bakstenen structuren bevonden. Kijkend naar de vondstcontexten blijken deze voornamelijk te bestaan uit aardewerk met een datering in de middeleeuwen en nieuwe tijd, aangevuld met enkele stukken bouw materiaal, metaal en glas. Een overzicht van de vondsten kan geraadpleegd worden in de vondstenlijst in de bijlages (zie 9.5).

6.4.1 Aardewerk

Het leeuwendeel van het aardewerk dat werd ingezameld is afkomstig uit de vulling van riool S5. Het aardewerkensemble bevat enkele (archeologisch) volledige stukken en importen. Om deze reden werd deze context iets gedetailleerder bekeken. In totaal werden 179 aardewerkfragmenten uit de vulling van de riool ingezameld, goed voor 75 individuen.

Bekijken we eerst hoe de lokaal geproduceerde aardewerkgroepen zich tot elkaar verhouden, dan zien we dat het roodbakkerd aardewerk met voorsprong de meest dominante groep is. Afhankelijk van de tellingswijze komen we aan percentages van 78,0 of 66,2%. De categorie van het grijs gedraaid aardewerk is goed voor respectievelijk 2,8 of 2,7%.

Bij de vormsoorten is in grijs aardewerk enkel de kan of kruik vertegenwoordigd met 2 exemplaren. Bij het rood aardewerk zien we een breder gamma aan vormen, bestaand uit de vormsoorten van het bord, de grape, kamerpot, kan en kruik, kom, papkom, steelkom, teil en voorraadpot. In dit ensemble zijn de grape en papkom uitschieters met 17 en 9 exemplaren. Van de categorieën bord, teil en kom zijn telkens 4 individuen geteld. Bij de overige vormsoorten gaat het om 1 of 2 exemplaren. Slijtagesporen en beroeting van de kookvormen wijzen op het effectief gebruik van deze vormen.

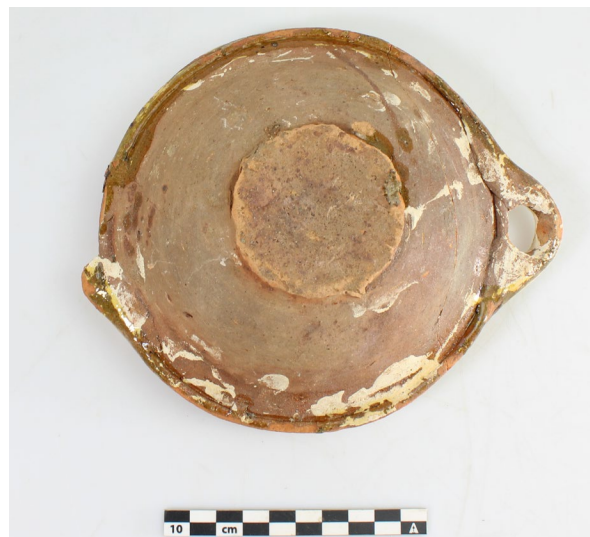
Één van de specialere en meest complete stukken uit het ensemble is een papkom in rood aardewerk. Dit stuk is versierd met een geglaazuurde, geel kleurende sliplaag die de volledige binnenzijde en de rand aan de buitenzijde bedekt (zie figuur 37). De rand is aan de buitenzijde bovendien ook voorzien van sgraffito versiering. Het gaat om twee evenwijdige lijnen met daartussen een reeks opeenvolgende golfjes. Voor de regio Oudenaarde wordt sgraffito versiering aangetroffen in contexten die dateren tussen de 2de helft van de 15de en de 1ste helft van de 16de eeuw.⁸ Dichter bij Brugge zijn in het kasteel van Middelburg en in het Isabellaforst bij Oostende ook exemplaren gekend uit de 2de helft van de 16de eeuw en het begin van de 17de eeuw.⁹

⁸ De Groote 2008, 144.

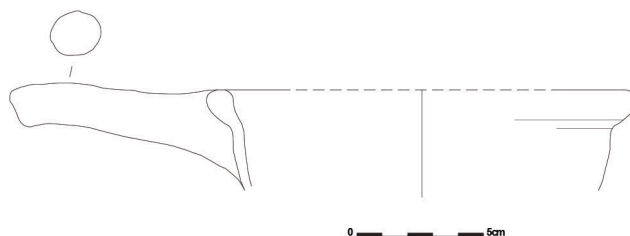
⁹ Poulain *et al.* 2013, Poulain *et al.* 2018.

Figuur 36. Vnr.48, een kamerpot in rood aardwerk met barst in de wand en doorboring aan de onderzijde (© RAAP).

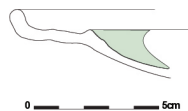

Figuur 37. Papkom met sgraffito versiering vnr. 38 (© RAAP).

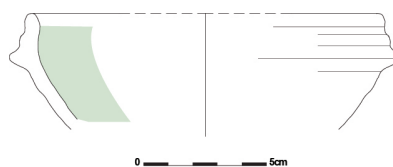

Figuur 38. Steekom vnr. 101* (© RAAP).

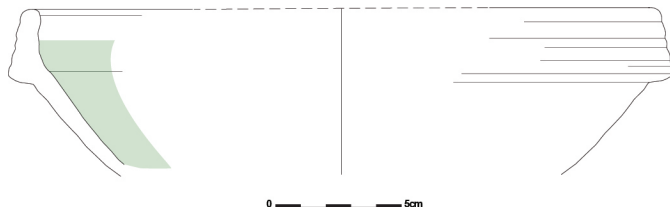

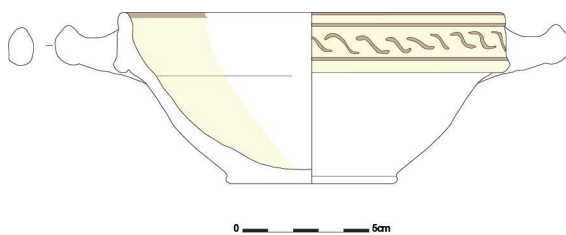
Figuur 39. Rand van bord vnr. 101* (© RAAP).

Figuur 40. Papkom vnr. 35 (© RAAP).

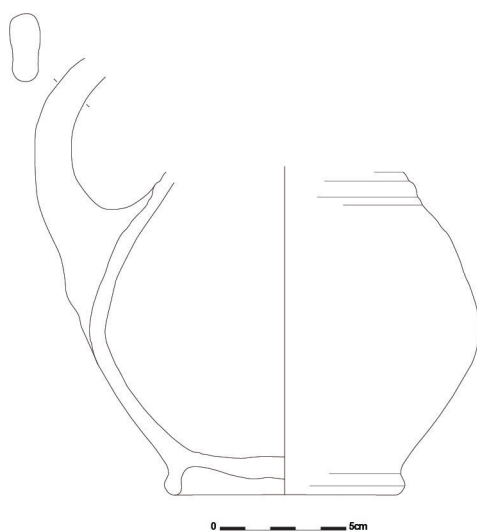
Figuur 41. Teil vnr. 37 (© RAAP).

Figuur 42. Papkom met sgraffito versiering vnr. 38 (© RAAP).

Figuur 43. Kamerpot, hergebruikt als bloempot, vnr. 48 (© RAAP).

Figuur 44. Kan in rood aardewerk, vnr. 52 (© RAAP).

Bij de importen zijn de categorieën steengoed en majolica het best vertegenwoordigd (figuur 50, Figuur 51). Van het Werra aardewerk en een niet gedetermineerde import met een lichtgeelroze baksel, is telkens één exemplaar aanwezig (zie tabel 1) (figuur 49).

	Aardewerksoort	N	%	Mai	%
Context – vulling riool	Rood	139	78,0	49	66,2
	Grijs	5	2,8	2	2,7
	Majolica	17	9,6	8	10,8
	Steengoed	15	8,4	13	17,5
	Werra	1	0,6	1	1,4
	Import – lichtgeelroze baksel	1	0,6	1	1,4
Totaal		178	100	74	100

Tabel 1. Overzicht van de aanwezige aardewerkcategorieën volgens de scherventelling en het minimum aantal individuen.

Het ensemble steengoed bestaat hoofdzakelijk uit bodems van kannen, kruiken en mogelijk enkele kamerpotten. Slechts één eenvoudige bandvormige rand met doorn van een kan of kruik werd ingezameld. Zowel bodems met uitgeknepen standring als gedraaide vlakke bodems komen voor. Voor het grijs tot donkergrijs Rijnslands steengoed met ijzerengobe is het exacte productiecentrum moeilijk te bepalen. Voor een deel van het steengoed met lichtgrijze baksel en kobaltblauwe beschildering kan Westerwald als productiecentrum worden aangeduid. Een kobaltblauw beschilderde en met appliquen en stempels versierde Westerwald kan, kan op basis van deze decoratieve elementen in de tweede helft van de 17de eeuw gesitueerd worden (figuur 47).¹⁰ Ook uit Duitsland afkomstig is een met slibversiering gedecoreerd bodemfragment van een Werra bord (figuur 49). Op de spiegel van het bord staat in gele slibversiering een ruiter te paard afgebeeld. Deze import kan gedateerd worden tussen 1580-1630.¹¹

Figuur 45. Steengoed bodemfragment, vnr. 40 (© RAAP).

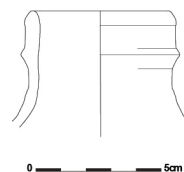
Figuur 46. steengoed bodem met uitgeknepen standring (vnr. 46) (© RAAP).

¹⁰ Gaimster 1997, 263-234.

¹¹ Poulain 2016, 74-75; informatie verkregen van M. Poulain via e-mail (27 april 2023).

Figuur 48. Geperforeerde bodem van westerwald kan (vnr. 49) (© RAAP).

Figuur 47. Rand van kan of kruik in steengoed (vnr. 39) (© RAAP).

Figuur 49. Bodemfragment van een Werra bord (vnr. 3) (© RAAP).

Bij het majolica aardewerk zijn alle scherven afkomstig van borden. Er kan een onderscheid gemaakt worden tussen de Italo-Nederlands majolica en Italiaanse Montelupo majolica. Bij de Italo-Nederlandse exemplaren zien we zowel borden met polychrome beschildering (geel/oranje, groen en blauw op wit) en monochrome blauwe beschildering op een witte achtergrond (figuur 50). Op basis van de decoratieve elementen kunnen deze borden tussen het laatste kwart van de 16de en het begin van de 17de eeuw gedateerd worden. Het gaat onder andere om borden met een schaakbordmotief of een motief van granaatappels en druiventrossen.¹² Een laatste bord is mogelijk een Italiaanse import, afkomstig uit Montelupo. Zowel de binnen als buitenzijde van dit stuk zijn integraal beschilderd. Op de binnenzijde is met oranje, geel, blauw en groene beschilderingen een landschapsmotief aangebracht. Het gaat vermoedelijk om een exemplaar uit het laatste kwart van de 16de eeuw.¹³

¹² Korf 1981, 112-113, 127-130, 145-147.

¹³ Informatie verkregen van M. Poulain via e-mail (27 april 2023).

Figuur 50. Italiaanse Montelupo majolica met 2 beschilderde zijden (© RAAP).

Figuur 51. Overzicht van alle majolica uit de S5 (© RAAP).

Concluderend kunnen we stellen dat het ensemble zich gevormd heeft tussen het laatste kwart van de 16de en het midden van de 17de eeuw. Bij het lokale aardewerk krijgen we eerder de karakteristieken van intensief gebruikte afgedankte huisraden te zien. Opmerkelijk hierbij zijn een kamerpot in lokaal rood aardewerk en een kan in Westerwald steengoed met intentioneel doorboorde bodems wat wijst op hergebruik de pot en kan in een andere functie dan oorspronkelijk bedoeld. Mogelijk werden beide exemplaren hergebruikt als bloempot. Bij het aardewerk is enigszins verrassend het hoge percentage aan importen in het ensemble dat, afhankelijk van de tellingswijze, uitkomt tussen de ca. 20 en 30%. Mogelijk mag hier een link met de haven verondersteld worden.

Figuur 52. Overzicht van een selectie aardewerk afkomstig uit het aardewerk ensemble van S5 (© RAAP).

6.4.2 Glas

In de vulling van het riool S5 werden verschillende fragmenten glas aangetroffen, allen geregistreerd als vnr. 122* (figuur 53). Het gaat hier voornamelijk om fragmenten van glazen tafelwaar waarbij zowel wandscherven, randen en bodems aanwezig zijn. De meeste fragmenten zijn afkomstig van bekers met duidelijke decoratieve patronen en lijnen. De bekers zijn hoofdzakelijk vervaardigd in kleurloos glas. 2 duidelijke fragmenten konden verder gedateerd worden. Het gaat hier om een 16de-eeuws bodemfragment van een beker met geknepen standvoet en noppen versiering (figuur 53 nr1) en een 16de-eeuws randfragment van een beker met verticaal opaakwitte draden (figuur 53 nr2)¹⁴. Naast de bekers komen ook enkele fragmenten voor van een kleine groene fles. Tot slot zijn ook enkele stukken vlakglas aanwezig in het vondstmateriaal.

6.4.3 Metaal

Tijdens het onderzoek werd in beperkte mate aan metaaldetectie gedaan. Dit leverde enkele losse vondsten op die niet direct aan een spoor of structuur konden worden gekoppeld (figuur 54). De opmerkelijkste metaalvondsten zijn twee ijzeren werktuigen en een ijzeren haak. De ijzeren haak (vnr. 116*) is een soort een bevestigingsstuk in een hoek van 90° die niet verder gedetermineerd kon worden. De twee werktuigen kunnen gezien worden als een ijzeren wig (vnr. 115*) en een ijzeren beitel (vnr. 113*), beiden te dateren in de nieuwe tot nieuwste tijd. Tot slot werd ook een fragment van een vingerhoed in koperlegering gevonden die kan gedateerd worden in de late 17de eeuw – 19de eeuw.

¹⁴ Kottman 2011.

A photograph of three corroded metal artifacts on a white background. At the top is a short, thick, cylindrical rod. In the center is a rectangular, heavily corroded fragment. At the bottom is a long, thin, curved rod. A scale bar with a 10 cm marker is located at the bottom center.

Figuur 54: Metaalvondsten met vnr. 113*, 115* en 116* (© RAAP).

Verspreid over de site werd heel wat los bouw materiaal en bouwpuin aangetroffen (figuur 55). Enkele fragmenten bouw materiaal werden ingezameld. Het gaat hier voornamelijk uit enkele fragmenten leisteen dakbedekking en fragmenten van roodbakende tegels, daktegels en bakstenen. Algemeen kan het ingezamelde bouw materiaal gedateerd worden in de late middeleeuwen en nieuwe tijd. Het aardewerk dat in dezelfde contexten voorkwam geeft echter een veel scherpere datering waardoor

vooral het aardewerk als daterend element werd gebruikt. Een meer gedetailleerde bespreking van het bouw materiaal is te vinden in de vondstenlijst in de bijlages (zie 9.5).

Figuur 55. Bouwmateriaal vnr. 101*
(© RAAP).

6.5 INTERPRETATIE VAN DE ARCHEOLOGISCHE SITE

Algemeen vormen binnen deze toevalsvondst de verschillende baksteen structuren de kern van het onderzoek. Kijkend naar deze structuren kunnen sporen 1 en 2 geïnterpreteerd worden als 17de – vroege 19de-eeuwse funderingsmuren. Vermoedelijk maken de muren deel uit van het diep op het achtererf liggende bebouwde blok zoals weergegeven op het 19de-eeuws kaartmateriaal, of een vroegere voorloper hiervan. Bijna haaks op de oriëntatie van S1 en S2 is de grotendeels uitgebroken funderingsmuur S3 gelegen. Deze muur kan op basis van de stratigrafie tegenover S1, S2, en S4, als de oudste van de verschillende muurrestanten in deze zone geïnterpreteerd worden en kan vermoedelijk gedateerd worden in de 16-18de eeuw. De muur is te linken aan de bebouwing die de voormalige westelijke rand van het perceel besloeg. Schuin tegen S3 gelegen, is de massieve muur S4 die deels verankerd is in S3. Vermoedelijk kan het muurwerk van S4 in verband worden gebracht met een kelderstructuur of gemetste put die deel uitmaakte van een grotere uitbouw op het achtererf, die tegen de noordelijke bouwmassa werd aangebouwd. In lijn met deze interpretatie kan de structuur waarschijnlijk tussen het eind van de 17de eeuw en de vroege 19de eeuw gedateerd worden. De recentere cementlaag die op de bovenkant van de structuur werd aangebracht, dateert dan weer uit de 19de eeuw tot vroege 20ste eeuw.

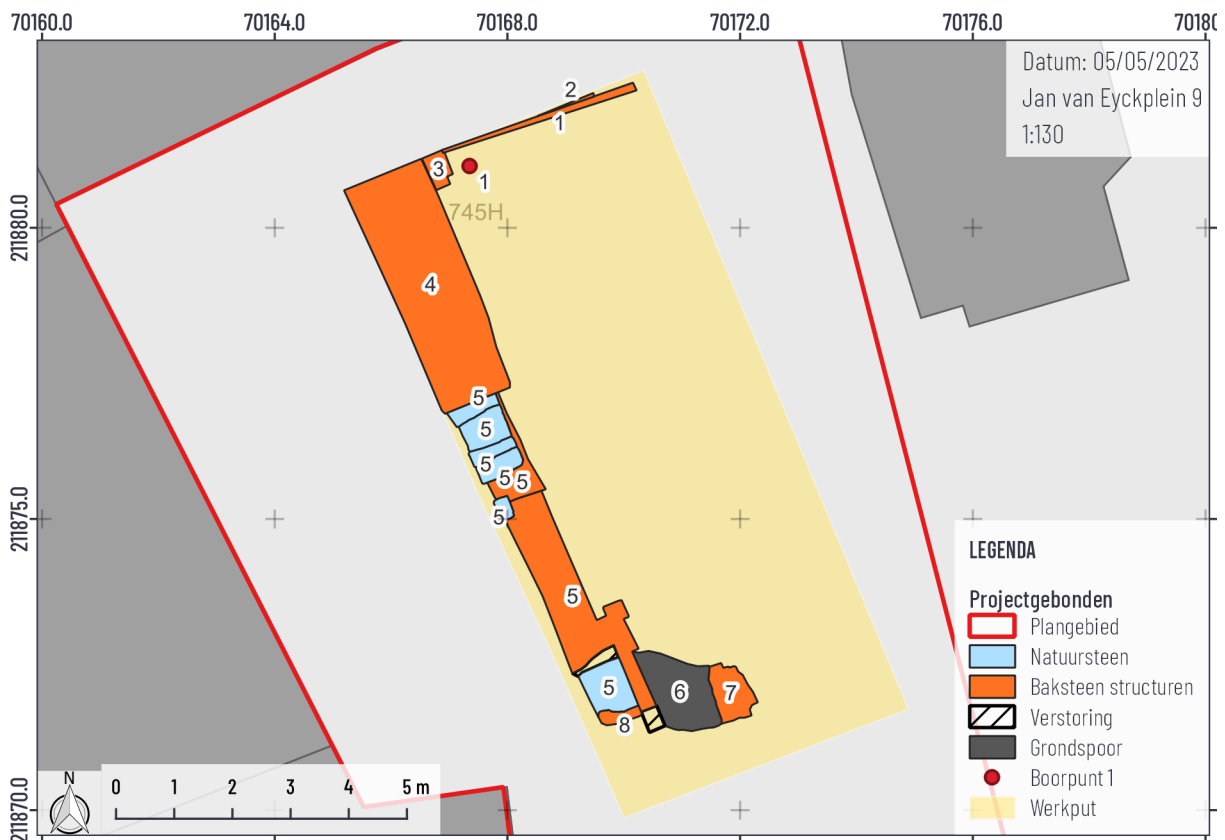
Verder zuidelijk gelegen in de bouwput bevindt zich de riolering S5. Deze structuur bestaat uit 3 verschillende delen waarbij 1 deel van het riool een bakstenen gewelf heeft en de andere afgedekt zijn door natuurstenen platen. In totaal is het riool bewaard over een lengte van bijna 6 meter. De aanleg van- en het verbouwen van het riool gebeurde vermoedelijk tussen de late 14de en eerste helft van de 16de eeuw. De uiteindelijk opvulling van het riool kan op basis van vondstmateriaal uit de vulling in het laatste kwart van de 16de eeuw en de 1ste helft van de 17de eeuw geplaatst worden. In een latere

fase wordt het riool aan het noordelijke uiteinde afgesneden door de aanleg van structuur S4, die daardoor stratigrafisch zeker jonger is. In de westelijke wand van de werkput werd een opening opgemerkt die onderdeel is van de aansluiting van een tweede riolering S9, die met een noordwest-zuidoost lopende oriëntatie schuin aansluit op S5. De precieze opbouw en het verder verloop van deze riool is moeilijk te achterhalen omdat ze zich grotendeels onder de grond en buiten de werkput bevindt. Het riool S9 bestaat voor zover onderzocht kon worden uit een bakstenen gewelf. Ter hoogte van de aansluiting van beide rioleringen werden duidelijke herwerkingen opgemerkt rond riool S5, in de vorm van het fragmentair bewaard metselwerk S8. Het is waarschijnlijk dat beide rioleringen zeker voor een tijd samen actief waren en zo ook ruwweg uit dezelfde periode dateren. Vermoedelijk zijn ze wel niet gelijktijdig opgetrokken.

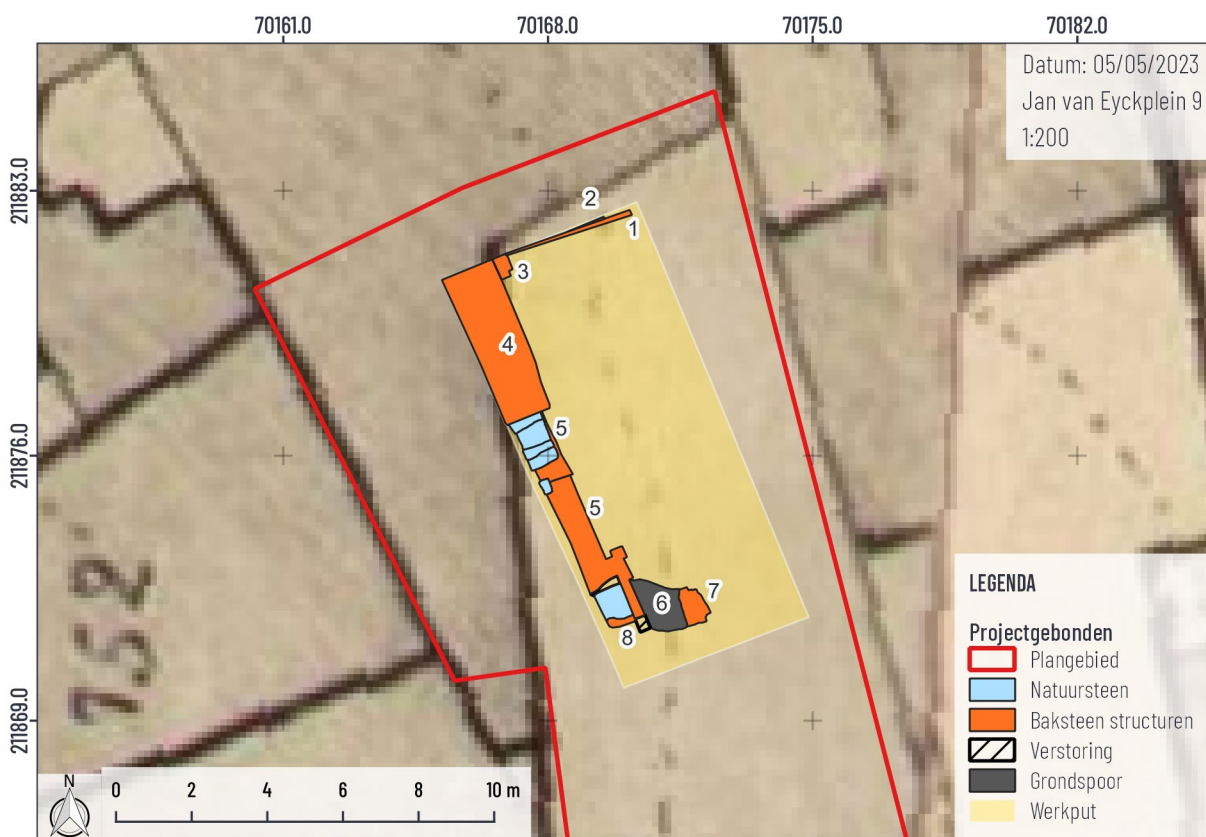

Figuur 56: Overzichtsfoto van de werkput (© Raakvlak).

Figuur 57: Overzicht van alle sporen aangeduid volgens hun aard, en aanduiding boorpunt 1, geprojecteerd op het GRB (© Geopunt d).

Figuur 58. Aanduiding van de sporen op de Popp-kaart (© Geopunt b).

Voor het bodemkundige luik werden de gegevens verzameld door middel van een bodemprofiel, gecombineerd met een landschappelijke boring aan de noordelijke rand van de put. Op basis van de gegevens kan opgemaakt worden dat de natuurlijke bodem bestaat uit verschillende zandlagen die vanaf 328cm-mv aanvangen. Daarboven bevindt zich een laag die als een oeverlaag van de nog niet volledig gekanaliseerde Reie kan geïnterpreteerd worden. Deze laag is vervolgens afgedekt door een oude leeflaag en verder opgehoogd doorheen de late middeleeuwen en post-middeleeuwen door een meer puinrijk bruin zandig pakket. Op sommige plaatsen is een duidelijke tuinlaag op te merken die de top van het bodemprofiel bepaalt. Interessant in dit bodemprofiel is de aanwijzing voor een oude oeverlaag. In combinatie met historische bronnen en kaartmateriaal kan er een mogelijke link verondersteld worden met de nabijgelegen Reie en haar haveninfrastructuur aan de Spiegelrei. Deze haveninfrastructuur werd reeds in de volle middeleeuwen uitgebouwd.

Een verdere link tussen deze haveninfrastructuur en de site blijkt mogelijk ook uit het aangetroffen vondstmateriaal. Door het hoge percentage importen, in combinatie met het voorkomen van het minder alledaagse Italiaanse Montelupo aardewerk, kan een mogelijke link met de haven(-infrastructuur) verondersteld worden.

6.6 SYNTHESE VAN DE KENNIS OVER DE ARCHEOLOGISCHE SITE

Op basis van de gekende historische gegevens is geweten dat er ter hoogte van, en in de directe omgeving van de site, reeds lange tijd bebouwing aanwezig was. Vermoedelijk kwam de locatie van de toevalsvondst reeds onder de invloed van de groeiende stadkern van Brugge doorheen de 9de en 11de eeuw.^{15, 16} In de 12de en 13de eeuw groeit de stad vervolgens verder uit waarbij de site binnen de aanleg van een eerste 12de-eeuwse omwalling komt te liggen. Doorheen de 13de eeuw focust de Brugse handel zich steeds meer op de maritieme handel, waardoor ook het handelscentrum zich verplaatst. Hiermee komt het projectgebied nu pal in het handelscentrum van de stad te liggen nabij de haveninfrastructuur aan de Spiegelrei. Dat in deze periode de locatie van de toevalsvondst reeds bebouwd en in gebruik moet zijn geweest is hoogstwaarschijnlijk.^{17, 18}

Dieper ingaand op de data die voorhanden is voor het plangebied, weten we dat de bestaande bebouwing op de percelen bestaat uit samengestelde stadwoningen die in de kern teruggaan op de 17de-eeuwse bebouwing.¹⁹ Kijken we naar historisch kaartmateriaal dan is de oudste beschikbare bron de kaart van Marcus Gerards uit 1562. Hierop is reeds bebouwing aanwezig aan de straatzijden van het perceel en kan ook de binnentuin of open ruimte al worden waargenomen. Op het 17de-eeuwse kaartmateriaal is zo goed als geen enkele verandering op te merken ter hoogte van de betrokken percelen. Op de Ferrariskaart uit 1777 is opnieuw een open plek aanwezig tussen de dichte bebouwing rondom het perceel van de toevalsvondst. Voor de situatie in het midden van de 19de eeuw geeft de Popp-kaart (1842-1879) een goed zicht op de situatie. Die is reeds grotendeels gelijkaardig aan de huidige situatie, met uitzondering van een schuine uitbouw in een het westelijke deel van de tuinzone.

Wanneer deze gegevens worden gekoppeld aan de data van het onderzoek, dan kan gesteld worden dat het aangetroffen muurwerk S1,2,3, en 4 aan de historische bebouwing toebehoren. S1 en 2 zijn vermoedelijk te linken met een achterste muur, evenwijdig lopend met de bouwlijn aan de Jan van Eyckplein en de Spinolarei. S4 is een structuur haaks op deze oriëntatie, maar staat ook in verband met dezelfde bouwmassa. S3 kan eerder gelinkt worden aan een oude fase van bebouwing die later ook nog te zien is op historisch kaartmateriaal, en die de schuine oude westelijke perceelsgrens volgde. Wanneer het opgravingsplan op de Popp-kaart wordt gelegd, valt dit stuk muurwerk dan ook perfect op deze perceelsgrens. Dit samenvallen met de historische perceelsgrens aan westelijke zijde is ook te

¹⁵ Cherretté *et al.* 2011.

¹⁶ Inventaris Onroerend Erfgoed 2023a.

¹⁷ Cherretté *et al.* 2011.

¹⁸ Inventaris Onroerend Erfgoed 2023a.

¹⁹ Inventaris Onroerend Erfgoed 2023b.

zien bij het riool S5. Het uitgebroken muurwerk van S7 kan dan weer gekoppeld worden aan oudere fasen van bebouwing die eerder op de oostelijke rand van het perceel gelegen was. Een nauwkeurigere fasering en reconstructie van de verschillende bouwfases uit de middeleeuwen en nieuwe tijd is niet mogelijk door een gebrek aan data. Echter is wel duidelijk dat de huidige binnentuin een recentere aard heeft. De open plek die tussen de bebouwing op en rond het perceel steeds aanwezig was, heeft in omvang en ligging heel wat variaties gekend. Een laatste daterend element is de onderlinge stratigrafie tussen de aangetroffen muurresten en de twee bakstenen rioleringen. Deze richting de Reie afwaterende rioleringen worden opgevuld en vervolgens opgegeven doorheen de late 16de en eerste helft van de 17de eeuw. Het andere muurwerk doorsnijdt nadien de rioleringen en is dus stratigrafisch jonger.

Wanneer verder wordt ingegaan op de bodemopbouw ter hoogte van de site valt op dat zowel historische bronnen²⁰ als de archeologische gegevens duidelijk aantonen dat het terrein verschillende grote ophogingsfasen heeft gekend tijdens de late middeleeuwen en nieuwe tijd. Het terrein was in oorsprong dan ook eerder drassig aangezien het zich op de oude oevers van de Reie bevond. De oude Reie oever en een daaropvolgende eerste middeleeuwse cultuurlaag, konden gedocumenteerd worden door middel van een boring in het noordelijk deel van de werkput. Een laatste link die gelegd kan worden tussen historische data en het uitgevoerde onderzoek, is de link met directe nabijheid van haveninfrastructuur aan de Spiegelrei en het vondstmateriaal. De havenactiviteit aan de Spiegelrei werd uitgebouwd vanaf de 13de eeuw en was nog voor lange tijd in gebruik doorheen de nieuwe tijd.²¹ Bij het onderzoeken van het aangetroffen aardewerk kon een mogelijk oorzakelijk verband worden vastgesteld tussen het hoog aandeel importaardewerk (20-30% afhankelijk van telwijze) en de nabijgelegen haven. Naast steengoed en Italo-Nederlands majolica, werden ook fragmenten van Italiaanse Montelupo majolica aangetroffen en 2 scherven van een onbekend beigeroze bakkend ongeglazuurd type importaardewerk.

6.7 BEWARING EN DEPONERING

De vondsten kennen een voorlopige bewaring in Het Onroerenderfgoeddepot De Pakhuizen (Komvest 45, 8000 Brugge) in afwachting van een definitieve deponering in ditzelfde depot. De genomen stalen worden hier eveneens bewaard en toegankelijk gesteld voor verder onderzoek. De vondsten en stalen zijn voorlopig gedeponereerd in 6 dozen met projectcode BR17JVE. Ook het gehele opgravingsarchief, zowel analoog als digitaal, is beschikbaar en kan geraadpleegd worden bij het Onroerenderfgoeddepot De Pakhuizen in Brugge.

²⁰ Inventaris Onroerend Erfgoed 2023a.

²¹ Inventaris Onroerend Erfgoed 2023a.

7 SAMENVATTING

In september 2017 voerde Raakvlak een archeologisch onderzoek uit naar aanleiding van een toevalsvondst in een stadstuin aan het Jan van Eyckplein 9. Bij het onderzoek kwamen verschillende restanten van funderingen en muurwerk aan het licht die gelinkt kunnen worden aan oudere bebouwingsfasen uit de nieuwe tijd. Verder werden ook 2 rioleringen blootgelegd die afwisselend een opbouw kenden in baksteen, afgedekt door een bakstenen gewelf en natuursteen blokken. De aanleg en het verbouwen van de rioleringen dateert uit de late 14de tot en met de 16de eeuw. Op basis van het aardewerk ensemble uit de opvullingspakketten kan het opvullen en in onbruik raken van de structuren in de late 16de en eerste helft van de 17de eeuw gedateerd worden. Tot slot werd tijdens het onderzoek een boring geplatest om een beter inzicht te krijgen in de bodemopbouw van de site. Hieruit bleek dat het terrein in verschillende fasen grote ophogingen heeft gekend. Onder deze ophogingspakketten bevond zich waarschijnlijk een oude oeverlaag van de Reie. Het aantreffen van deze oeverlaag wijst op de juiste landschappelijke context voor de uitbouw van de haveninfrastructuur, die zich volgens historische data vanaf de 13de eeuw voltrok. De aanwezigheid van een opmerkelijk hoog percentage laat 16de en vroeg 17de-eeuws importaardewerk in de vulling van twee bakstenen rioleringen, is mogelijk een gevolg van het succesvol uitbouwen van deze haveninfrastructuur in de Brugse binnenstad.

8 BIBLIOGRAFIE

9 BIJLAGEN

9.1 LIJST VAN FIGUREN

Figuur 1: Kaart met kadastrale gegevens en aanduiding van het onderzoeksgebied (© Geopunt a).....	5
Figuur 2: Aanduiding projectgebied op de recentste topografische kaart (© OpenStreetMap).	6
Figuur 3: Weergave van het projectgebied op de orthofotoreeks 2013-2015 (© Geopunt f).....	6
Figuur 4: Recente orthofoto van het projectgebied met reeds aangelegd zwembad centraal (© Geopunt e).	7
Figuur 5: Overzicht van de werkput op maximale diepte (© Raakvlak).....	11
Figuur 6: Kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied en de werkput op het GRB (© Geopunt d).....	12
Figuur 7: Overzichtskaart met aanduiding van het plangebied (© Geopunt d).	13
Figuur 8: Detail van het projectgebied aangeduid op het DTM (© Geopunt c).	14
Figuur 9: Overzicht van het projectgebied aangeduid op het DTM (© Geopunt c).	14
Figuur 10: Uitsnede uit de kaart van Marcus Gerards uit 1562 (© Rijksarchief Brugge a).....	16
Figuur 11: Uitsnede uit de kaart “ <i>Brugae, Flandricarum Urbium Ornamenta</i> ” uit 1572-1612 (© Rijksarchief Brugge b).	17
Figuur 12: Detail van de Ferrariskaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (© Geopunt a).	17
Figuur 13: Detail van de Popp-kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (© Geopunt b).....	18
Figuur 14: Luchtfoto (1979-1990) met projectie van het plangebied (© Geopunt g).....	18
Figuur 15: Zicht op het noordelijk profiel van de werkput (© Raakvlak).	19
Figuur 16: Detail van het profiel in de zuidelijke zone van de werkput (© Raakvlak).....	20
Figuur 17: Aanduiding van de geplaatste boring tegenover, geplaatst op het DTM (© Geopunt c).....	21
Figuur 18: S1 en S2 bij het aanleggen op het eerste niveau (© Raakvlak).	22
Figuur 19: Zicht op S1 met links onder de aansluiting op S3 (© Raakvlak).	22
Figuur 20: Zicht op S3 kijkend naar het westen (© Raakvlak).....	23
Figuur 21: Zicht op S3 met aansluitingen op S1 en S4 (© Raakvlak).	24
Figuur 22: Aansluiting met naad van S4 op S3 (© Raakvlak).....	24
Figuur 23: Bovenaanzicht op S4 met cementmortellaag op de structuur(© Raakvlak).	24
Figuur 24: Zicht op S4 en de beschadigde hoek (© Raakvlak).	25
Figuur 25: Detail noordelijke deel van S5. Let op de gerecupereerde natuurstenen platen (© Raakvlak).....	26
Figuur 26: Detail van aansluiting van het noordelijk deel met dekplaten en het centrale gewelf (© Raakvlak).	26
Figuur 27: Overzicht van S5 (© Raakvlak).	27
Figuur 28: Zicht op de binnenzijde van het overwelfde riool (© Raakvlak).	27
Figuur 29: Detail de zuidelijke aanzet tot het gewelf (links) en de noordelijke aanzet (recht). Bemerkt de twee verschillende bouwstijlen op tussen de twee uiteinden(© Raakvlak).	28
Figuur 30: Detail van aansluiting van S5 en S9. Let op de opening in de profielwand (© Raakvlak).....	29
Figuur 31: Zicht op de gewelven aan de binnenzijde van het riool S9 (© Raakvlak).....	29
Figuur 32: Zicht op het muurwerk S7, en het donkerdere pakket S6 (gelegen tussen S7 en de riolering S5) (© Raakvlak).	30
Figuur 33: Overzichtsplan van alle sporen per aard (© Geopunt e).....	31
Figuur 34: Selectie van het rood aardewerk, vnr. 101*(© RAAP).	33
Figuur 35: Onderkant van een grape (links, vnr. 50), en fragmenten van een bord (rechts, vnr. 36) (© RAAP).....	33
Figuur 36: Vnr.48, een kamerpot in rood aardewerk met barst in de wand en doorboring aan de onderzijde (©RAAP).	34
Figuur 37: Papkom met sgraffito versiering vnr. 38 (© RAAP).....	34
Figuur 38: Steelkom vnr. 101* (© RAAP).	34
Figuur 40: Rand van bord vnr. 101* (© RAAP).....	35
Figuur 39: Papkom vnr. 35 (© RAAP).	35
Figuur 41: Teil vnr. 37 (© RAAP).	35
Figuur 42: Papkom met sgraffito versiering vnr. 38 (© RAAP).....	35
Figuur 43: Kamerpot, hergebruikt als bloempot, vnr. 48 (© RAAP).....	35
Figuur 44: Kan in rood aardewerk, vnr. 52 (© RAAP).....	35

Figuur 46. Steengoed bodemfragment, vnr. 40 (© RAAP).	36
Figuur 45. steengoed bodem met uitgeknepen standring (vnr. 46) (© RAAP).	36
Figuur 48. Rand van kan of kruik in steengoed (vnr. 39) (© RAAP).	37
Figuur 47. Geperforeerde bodem van westerwald kan (vnr. 49) (© RAAP).	37
Figuur 49. Bodemfragment van een Werra bord (vnr. 3) (© RAAP).	37
Figuur 50. Italiaanse Montelupo majolica met 2 beschilderde zijden (© RAAP).	38
Figuur 51. Overzicht van alle majolica uit de S5 (© RAAP).	39
Figuur 52. Overzicht van een selectie aardewerk afkomstig uit het aardewerk ensemble van S5 (© RAAP).	40
Figuur 53: Overzicht van glasvondsten met vnr. 122* met aanduiding van de twee 16de-eeuwse bekerfragmenten (© RAAP).	41
Figuur 54: Metaalvondsten met vnr. 113*, 115* en 116* (© RAAP).	41
Figuur 55. Bouwmateriaal vnr. 101* (© RAAP).	42
Figuur 55: Overzichtsfoto van de werkput (© Raakvlak).	43
Figuur 56: Overzicht van alle sporen aangeduid volgens hun aard, en aanduiding boorpunt 1, geprojecteerd op het GRB (© Geopunt d).	44
Figuur 57. Aanduiding van de sporen op de Popp-kaart (© Geopunt b).	44

9.2 LIJST VAN TABELLEN

Tabel 1. Overzicht van de aanwezige aardewerkcategorieën volgens de scherventelling en het minimum aantal individuen.	36
---	----

9.3 LIJST VAN SPOREN

Spoornr.	Aard	Beschrijving
1	Muurwerk	Rode en gele bakstenen (formaten 21x9,5x5,5cm; 20x9,5x5cm; en 21x9x5cm) met witte kalkmortel
2	Muurwerk	Rode en gele bakstenen met witte kalkmortel
3	Muurwerk	rode, roze en gele stenen vastgelegd met witte kalkmortel (1 steen gemeten formaat 27x13x6cm)
4	Muurwerk	gele, roze en rode bakstenen harde witte kalkmortel
5	Riool	In rode roze bakstenen uitgewerkt, deels bakstenen gewelf, deels natuurstenen dekstenen uit Balegemse zandsteen en Doornikse kalksteen
6	Kuil?	Donkergrijze zandige vulling, veel aw.
7	Muurwerk	Grotendeels uitgebroken muurwerk met witte kalkmortel vastgelegde rode en roze bakstenen.
8	Muurwerk	Herwerking aansluiting S5 en S9
9	Riolering	In rode roze bakstenen uitgewerkt, met gewelf

9.4 LIJST VAN VONDSTEN

Vondstnr.	Spoor	Aard	Vorm	Datering	Aantal	MAI	Opmerking
1	5	polychrome majolica	bord	2de helft 16de-1ste kwart 17de	2	1	
1	5	polychrome majolica	bord	2de helft 16de-1ste kwart 17de	1	1	
3	5	Werra aardewerk	bord	2de helft 16de-1ste kwart 17de	1	1	gele slibversiering paard met ruiter sgrafito details aangebracht
4	5	polychrome majolica	bord	Begin tot midden 17 ^{de} eeuw	5	1	Italiaanse montelupo majolica. boven en onderzijde beschilderd
27	5	monochroom beschilderd majolica	bord	2de helft 16de-1ste kwart 17de	1	1	
28	5	monochroom beschilderd majolica	bord	2de helft 16de-1ste kwart 17de	1	1	
29	5	monochroom beschilderd majolica	bord	2de helft 16de-1ste kwart 17de	1	1	
30	5	polychrome majolica	bord	2de helft 16de-1ste kwart 17de	1	1	
31	5	natuursteen			1	1	
32	5	oxiderend gedraaid aw		laat middeleeuws – nieuwe tijd	1	1	import materiaal, lichtgeel roze baksel
34	5	monochroom beschilderd majolica	bord	2de helft 16de-1ste kwart 17 ^{de}	1	1	standing. Versierd met krulletjes op binnenzijde, pigment compleet vervaagd.
35	5	aw rood	papkom	2de helft 16de-1ste kwart 17 ^{de}	1	1	binnenzijde integraal slib en glazuur gedecoreerd
36	5	aw rood	bord	2de helft 16de-1ste kwart 17 ^{de}	1	1	spiegel integraal slib en glazuur gedecoreerd. Lichte slijtage op standing
37	5	aw rood	teil	2de helft 16de-1ste kwart 17 ^{de}	1	1	brede bandvormige geribbelde rand. Binnenzijde integraal slib en glazuur gedecoreerd
38	5	aw rood	papkom	2de helft 16de-1ste kwart 17 ^{de}	1	1	geelgeglazuurde papkom met glazuur intern en halfweg extern (bodem niet). Op rand gedecoreerd met sgrafito versiering in gestrekte S- vormen. Kom met hoogte 6,5cm, diameter 15,3cm, diameter bodem 5,8cm.
39	5	steengoed	kruik	2de helft 16de-1ste kwart 17 ^{de}	1	1	grijs bruine engobe zoutglazuur steengoed met eenvoudige bandvormige rand met doorn
40	5	steengoed	Kamerpot?	2de helft 16de-1ste kwart 17 ^{de}	1	1	grijs met bruine engobe met zoutglazuur. Vlakke bodem
41	5	steengoed	Kan/kruik	2de helft 16de-1ste kwart 17 ^{de}	1	1	grijs met bruine engobe met zoutglazuur. Vlakke bodem
42	5	steengoed		2de helft 16de-1ste kwart 17 ^{de}	1	1	zoutglazuur
43	5	steengoed Westerwald	Kan/kruik	laatste kwart 16de eeuw, 17de eeuw	1	1	vlakke bodem wersterwald

9.5 LIJST VAN STALEN

Monsternummer	Locatie staalname	Aard staal	opmerking
M2a	Boring 1	bodemstaal	H2 staal 2A (76-100cm)
M2b	Boring 1	bodemstaal	H2 staal 2B (100-108cm)
M3	Boring 1	bodemstaal	H3 staal 3
M4	Boring 1	bodemstaal	H4 staal 4
M5	Boring 1	bodemstaal	H5 staal 5
M6	Boring 1	bodemstaal	H6 staal 6

9.6 LIJST VAN FOTO'S

Fotonaam	Werkput	Vlak	Spoornr.	Omschrijving
BR17JVE-1 en 2(1).JPG	1	1	S1 en S2	Overzichtsfoto
BR17JVE-1 en 2(2).JPG	1	1	S1 en S2	Overzichtsfoto
BR17JVE-1 en 2(3).JPG	1	1	S1 en S2	Overzichtsfoto
BR17JVE-1 en 3(1).JPG	1	1	S1 en S3	Overzichtsfoto
BR17JVE-1 en 3(2).JPG	1	1	S1	Overzichtsfoto
BR17JVE-1(1).JPG	1	1	S1	Overzichtsfoto
BR17JVE-1(2).JPG	1	1	S1	Overzichtsfoto
BR17JVE-1(3).JPG	1	1	S1	Overzichtsfoto
BR17JVE-1(4).JPG	1	1	S1	Overzichtsfoto
BR17JVE-1(5).JPG	1	1	S1	Overzichtsfoto
BR17JVE-1(6).JPG	1	1	S1	Overzichtsfoto
BR17JVE-1(7).JPG	1	1	S1	Overzichtsfoto
BR17JVE-1(8).JPG	1	1	S1	Overzichtsfoto
BR17JVE-1(9).JPG	1	1	S1	Overzichtsfoto
BR17JVE-1(10).JPG	1	1	S1	Overzichtsfoto
BR17JVE-3 en 4(1).JPG	1	1	S3 en S4	Overzichtsfoto
BR17JVE-3 en 4(2).JPG	1	1	S3 en S4	Overzichtsfoto
BR17JVE-3 en 4(3).JPG	1	1	S3 en S4	Overzichtsfoto
BR17JVE-3 en 4(4).JPG	1	1	S3 en S4	Overzichtsfoto
BR17JVE-3 en 4(5).JPG	1	1	S3 en S4	Overzichtsfoto
BR17JVE-3(1).JPG	1	1	S3	Overzichtsfoto
BR17JVE-3(2).JPG	1	1	S3	Overzichtsfoto
BR17JVE-3(3).JPG	1	1	S3	Overzichtsfoto
BR17JVE-3(4).JPG	1	1	S3	Overzichtsfoto
BR17JVE-3(5).JPG	1	1	S3	Overzichtsfoto
BR17JVE-4(1).JPG	1	1	S4	Overzichtsfoto
BR17JVE-4(2).JPG	1	1	S4	Overzichtsfoto
BR17JVE-4(3).JPG	1	1	S4	Overzichtsfoto
BR17JVE-4(4).JPG	1	1	S4	Overzichtsfoto
BR17JVE-4(5).JPG	1	1	S4	Overzichtsfoto
BR17JVE-4(6).JPG	1	1	S4	Overzichtsfoto

Fotonaam	Werkput	Vlak	Spoornr.	Omschrijving
BR17JVE-4(7).JPG	1	1	S4	Overzichtsfoto
BR17JVE-4(8).JPG	1	1	S4	Overzichtsfoto
BR17JVE-4(9).JPG	1	1	S4	Overzichtsfoto
BR17JVE-4(10).JPG	1	1	S4	Overzichtsfoto
BR17JVE-5 detail aanslag vloer(1).JPG	1	1	S5	Detailfoto
BR17JVE-5 detail dekplaat(1).JPG	1	1	S5	Detailfoto
BR17JVE-5 detail dekplaat(2).JPG	1	1	S5	Detailfoto
BR17JVE-5 detail dekplaat(3).JPG	1	1	S5	Detailfoto
BR17JVE-5(1).JPG	1	1	S5	Overzichtsfoto
BR17JVE-5(2).JPG	1	1	S5	Overzichtsfoto
BR17JVE-5(3).JPG	1	1	S5	Overzichtsfoto
BR17JVE-5(4).JPG	1	1	S5	Overzichtsfoto
BR17JVE-5(5).JPG	1	1	S5	Overzichtsfoto
BR17JVE-5(6).JPG	1	1	S5	Overzichtsfoto
BR17JVE-5(7).JPG	1	1	S5	Overzichtsfoto
BR17JVE-5(8).JPG	1	1	S5	Overzichtsfoto
BR17JVE-5(9).JPG	1	1	S5	Overzichtsfoto
BR17JVE-5(10).JPG	1	1	S5	Overzichtsfoto
BR17JVE-5(11).JPG	1	1	S5	Overzichtsfoto
BR17JVE-5(12).JPG	1	1	S5	Overzichtsfoto
BR17JVE-5(13).JPG	1	1	S5	Overzichtsfoto
BR17JVE-5(14).JPG	1	1	S5	Overzichtsfoto
BR17JVE-5(15).JPG	1	1	S5	Overzichtsfoto
BR17JVE-5(16).JPG	1	1	S5	Overzichtsfoto
BR17JVE-5(17).JPG	1	1	S5	Overzichtsfoto
BR17JVE-5(18).JPG	1	1	S5	Overzichtsfoto
BR17JVE-5(19).JPG	1	1	S5	Overzichtsfoto
BR17JVE-5(20).JPG	1	1	S5	Overzichtsfoto
BR17JVE-5(21).JPG	1	1	S5	Overzichtsfoto
BR17JVE-5(22).JPG	1	1	S5	Overzichtsfoto
BR17JVE-5(23).JPG	1	1	S5	Overzichtsfoto
BR17JVE-5(24).JPG	1	1	S5	Overzichtsfoto
BR17JVE-5(25).JPG	1	1	S5	Overzichtsfoto
BR17JVE-5(26).JPG	1	1	S5	Overzichtsfoto
BR17JVE-5(27).JPG	1	1	S5	Overzichtsfoto
BR17JVE-5(28).JPG	1	1	S5	Overzichtsfoto
BR17JVE-5(29).JPG	1	1	S5	Overzichtsfoto
BR17JVE-5(30).JPG	1	1	S5	Overzichtsfoto
BR17JVE-5(31).JPG	1	1	S5	Detailfoto
BR17JVE-5(32).JPG	1	1	S5	Detailfoto
BR17JVE-5(33).JPG	1	1	S5	Overzichtsfoto
BR17JVE-5(34).JPG	1	1	S5	Overzichtsfoto

